

TÜRKLERDE EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Yaşar BAYKUL*

GİRİŞ

İnsanoğlunun insanı tanıma, eğitime ve bu amaçla ölçme ve değerlendirmeye gayretleri milattan önceki yıllara kadar gider. Türkler'deki ölçme ve değerlendirme uygulamaları da Selçuklular'a hatta Orta Asya'daki Türk Devletleri'ne kadar uzanır. Geçmişteki çalışmalara bakılması o çalışmaların süreçlerinin incelenmesi günümüzdeki çalışmaların anlaşılmasına ve değerlendirilmesine ışık tutar, geliştirilmesine katkı sağlar. Bu yazıda, geçmişten günümüze Türk eğitiminde ölçme ve değerlendirme çalışmalarına tarihî bir bakış açısıyla bakılmış, günümüze kadar olan gelişmeler özetlenmiştir. Eğitimin bu alanıyla ilgili olarak ülkemizle ilgili bazı problemler üzerinde durulmuş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

BİR SİSTEM OLARAK EĞİTİM VE EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Eğitim, insanların planlanan davranışları geliştirebilmeleri için oluşturulan bir sistemdir. Bu sistemin çıktıları (ürünleri) bireylerin davranışlarıdır. Her düzeydeki eğitimin amacı, öğrencilerde, planlanan davranışların oluşmasıdır. Planlanan davranışların oluşabilmesi için, sisteme bir takım girdiler sokulur; girdilere bazı işlemlere uygulanır; işlemlerin sonunda sistemden bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç grupta toplanan davranışlar elde edilir.

Oluşturulması planlanan davranışlar, eğitime alınan insanların sahip oldukları biyolojik, sosyal ve psikolojik özelliklerdir. İçinde yaşanan toplumun kültürel özellikleri, eğitime ayrılan para, davranışların oluşması için hazırlanan eğitim planları, eğitimde hizmet veren kimselerin (öğretmen, uzman ve diğerleri) özellikleri (biyolojik, sosyal ve psikolojik), yasa, yönetmelik ve genelgeler, burada belirtilmeyen daha pek çok etken girdiler arasında yer alır. Öğrencilerin planlanan davranışları oluşturabilmeleri için işe koşulan eğitim ortamı (etkinlikler, sınavlar, araç ve gereçler vb.) eğitim sürecini oluşturur.

Bütün sistemlerde sürecin sonunda elde edilen ürünlerde yetersizlikler, eksiklikler olabilir, hatta beklenmeyen ürünler bile elde edilebilir. Eğitim sisteminde de sürecin sonunda oluşması beklenen davranışlarda yetersizliklerin olması olasıdır, öğrencilerde planlanmayan ve hatta istenmeyen bazı davranışlar da gelişmiş olabilir. Bu nedenlerle sürecin sonunda veya belli noktalarında kontroller yapılır. Bu kontroller eğitimde “**değerlendirme**” terimiyle ifade edilir. Değerlendirme çalışmaları sonunda elde edilen bilgilere göre, bir yandan öğrencilerde tamamlama, diğer yandan sistemde düzeltme çalışmaları yapılır. Bu nedenle değerlendirme, sistemi **onarıcı** rol oynar.

Girdilerden bir kısmı kontrol edilebilir, bir kısmı edilemez. Eğitim, kontrol edilemeyen girdileri yoğun olan sistemlerin başında gelir. Adeta, güneşin ve bulutların altında cereyan eden

---

* yasarbaykul@yahoo.com

her olay eğitimi etkileyen girdiler arasında yer alır. Bu nedenle eğitim sisteminde değerlendirme, diğer sistemlere kıyasla hem daha önemli hem de zordur.

Eğitimdeki değerlendirmenin gerekliliği sistemin öğelerinden gelir. Bunlar, sistemin girdileri, sistemde işe koşulan süreç, (eğitim etkinlikleri) ve değerlendirmenin kendisidir.

Eğitimde değerlendirme, öğrenci ve sistem hakkında kararların alınmasında kullanılır. Bu kullanılış amacı, okul öğrenmelerinde en yaygın olanıdır. Değerlendirme bunun yanında, öğrencileri yönlendirme, seçme ve yerleştirme amaçlarıyla da kullanılır. Yönlendirme, eğitime alınan bireylerin ve eğitim alternatiflerinin özelliklerine göre yönelmelerine yardımcı olma; yerleştirme de, bir işe uygun personeli alma, öğrencileri, kendi (ilgi ve yeteneklerine) ve okuldaki eğitimin özelliklerine göre uygun olanları seçme ve yerleştirmede işe koşulur. Tarihte, eğitimde değerlendirmenin ilk kullanılış amacının işe personel seçme ve yerleştirme olduğu, Türkler’de de ilk uygulamaların seçme ve yerleştirmenin yanında yönlendirme olduğunu söylenebilir. Aşağıda Türkler’de, değerlendirmenin farklı amaçlarda kullanıldığını gösteren örnekler görülecektir.

Her değerlendirmede ölçme, ölçüt ve karar olmak üzere üç öge bulunur. Ölçme, değerlendirmenin konusu hakkında bilgi toplama; ölçüt, karar vermede esas alınacak standart veya standartlar; karar da, ölçme sonuçlarının ölçütle karşılaştırılmasıyla elde edilen sonuçtur. Ölçme, değerlendirmenin bir ögesi olduğu ve değerlendirme terimi ölçmeyi içerdiği halde, ölçme ve değerlendirme denilmesi gelenekselleşmiştir; bu nedenle eldeki yazıda da bazen ölçme ayrı olarak bazen de değerlendirmeye birlikte kullanılacaktır.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE TÜRKLERDE, EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bir işe eleman alınması amacıyla seçme yapılmasının kökleri milattan önceki yıllara kadar uzanır. MÖ 2000 yıllarında Çin’de devlet memurlarının seçilmesinde oldukça karmaşık sayılabilecek ve sınava dayalı bir sistemin olduğu bilinmektedir (Thorndike, 1971; Cohen, Montague, Nathanson, Swerdlik, 1988). Daha sonraki yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde Avrupa’da pek çok ülkede seçme ve yerleştirme amacıyla sınavlara başvurulmuştur.

Tarihteki Türklerde, seçme amacıyla değerlendirmeye başvurulduğuna dair pek çok örnek vardır. Bu başvurular, işe alınma, burs verme, okula öğrenci kabul etme amaçlarıyla yapılmıştır. Başlangıçtaki başvurular, yukarıda açıklanan anlamda ölçmeye dayalı olmayıp seçimi yapan kimsenin bireysel kanılarına dayandırılmıştır. Cumhuriyet döneminde, diğer alanlarda olduğu gibi ölçme ve değerlendirmede de çağdaş yaklaşımlar kullanılmaya başlanmıştır. Aşağıda, eski Türklerden başlanılarak günümüze kadar olan yıllarda ölçme değerlendirme alanında vuku bulan ölçme ve değerlendirme çalışmaları özetlenmektedir.

Selçuklular Döneminde Ölçme Ve Değerlendirme Uygulamaları

İç Asya Türk’lerinden Batı Karahanlı Devleti hükümdarı Buğra Kara Han Ebu İshak İbrahim’in muhtemelen 1065/1066 yılında Semerkent’te kurduğu bir medresenin vakıf belgesinde, öğrencilere burs olarak verilmek üzere toplam olarak ayda 1500 dirhem ayrılacağı, bursun öğrenci başına en çok ayda 30 dirhem olacağı, bursun öğrencilere eşit veya farklı biçimde müderrisin görüşüne göre dağıtılacağı veya öğrenciye burs verilmeyeceği; ayrıca, Kur’an okuyan ve duaları bilen öğrencilere de ayda 125 dirhem verileceği (Akyüz, 2011, s: 23-24) belirtilmiştir.

Bu uygulamada, hem burs verilecek öğrencilerin seçiminde hem de burs miktarının ne olacağına dair bir seçme yapılmakta; seçimde, hem duaları okumada hem de burs miktarını tayinde müderrisin kanısı ölçüt olmaktadır.

Akyüz'de (2011, s: 45), Selçuklu medreselerinde, ancak öğrenciler için belli bir öğretim süresinin bulunmadığı, fakat öğretimin en az beş yıl sürdüğü, öğrencilerin öğretimde ilerlemelerinde yıl bitirme olmadığı, belirli kitapları okumanın esas alındığı ve kitapları bitirmedeki yeterliğin müderrisin takdirinde olduğu belirtilmektedir. Böyle bir uygulamada, medreseyi bitirmede yıl veya başka bir sürenin olmadığı, öğrencinin yeteneğine ve çabasına göre farklı zamanlarda bitirilebileceği, fakat belirli kitapları okumanın esas olduğu bir durumun esas alındığı anlaşılmaktadır. Bu uygulama, ders geçme veya kredi düzeninin ilkel şekli olarak kabul edilebilir. Ancak, bu uygulamada da başarı için müderrisin kanısının esas olduğu, herhangi bir ölçmeye başvurulmadığı anlaşılmaktadır. Akyüz'ün (2011, s: 47) M. A. Köymene dayanarak belirttiğine göre Nişabur medresesinde de öğrencilere burs verildiği ve seçme işinin müderrislerin kanısına göre yapıldığı belirtilmektedir.

Selçuklu'lar dönemiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yönünden önemli bir farklılık Konya medreselerinde görülür. Konya'da Altun-Aba Medresesi'nin 1204 yılında düzenlenen vakfiyesinde (vakıf belgesinde) medresede 38 öğrenci bulunacağı ve öğrencilerin "ilk", "orta" ve "ileri" olmak üzere üç düzeye ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, beş yıl kabiliyet gösteremeyen, çalışmayan ve derslere düzenli gelmeyen öğrencilerin medreseden çıkarılacağı ifade edilmiştir (Akyüz, 2011, s: 49). Bu belgedeki "kabiliyet" kelimesinin "başarı" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu uygulamada, medresede, sınıf değil ama sanki öğrencilerin ilerleme durumlarına veya başarılarına göre üç düzeye ayrıldıkları, mezuniyet için en çok beş yıl gibi bir süre sınırı getirildiği görülmektedir. Bu uygulama, öğrencilerin dikey ilerlemeleri için bir kural getirildiğini göstermektedir. Anılan uygulamanın, yukarıda belirtilenlere kıyasla ölçme ve değerlendirme yönünden ileri bir adım olarak görülmesi gerekir.

Osmanlı Döneminde Ölçme Ve Değerlendirme Uygulamaları

Osmanlı döneminde çok değişik adlarda okullar açılmış, bir süre sonra kapatılmış, bazıları bir süre sonra tekrar açılmış, daha sonra tekrar kapatılmış ve bazıları Cumhuriyet döneminde de sürdürülmüş, günümüze kadar gelmiştir. Aşağıda, bu okullar düzeylerine göre bir sınıflamaya sokulmadan, o dönemlerdeki adları ile kısaca açıklanmakta, ölçme ve değerlendirme yönünden özellikleri açıklanmaktadır.

Sıbyan Mektepleri (Okulları): Sıbyan mektepleri 5-10 yaş grubu çocuklarının devam ettiği okullardır. Bu okullar Selçuklu döneminde kurulmuş, Osmanlı döneminde devam ettirilmişlerdir. Mahalle veya semtlerde cami ve mescitlerin yakınlarında, daha sonra medreselerin bünyesinde oluşturulmuşlardır; Daru'ttalim ve darulilim adlarıyla da adlandırılmışlardır (İsmail Doğan, s: 74-75 ve 136). İlköğretim düzeyinde kabul edilebilecek bu okullarda, doğal olarak herhangi bir giriş sınavı söz konusu değildir; ayrıca, bir mezuniyet sınavı uygulaması olduğuna dair bilgiye rastlanmamıştır.

Bu okullardaki öğretim hizmeti, daha çok cami ve mescitlerde görev alan din görevlileri tarafından yürütülmüştür. Ancak, Fatih zamanında medreselerde kurulan sıbyan okullarına alınacak öğretmenlerin seçilmesinde ve öğretmenlerin terfi ettirilmesinde sınav yapıldığı hatta

Fatih'in kendisinin, Vakfiyesinde kurduğu okullara müderris alma amacıyla sınavlarda başkanlık ettiğine (Dilaver) dair bilgi vardır.

Rüştiyeler: 1839 yılında Mühendishane, Harbiye, Tıbbiye gibi askerî okullara öğrenci hazırlamak için sıbyan okullarının üstünde bir ara öğretim kademesi kurulmak istenmiştir. Hazırlanan tasarıya göre, sıbyan okullarına "sınıf-ı evvel" denilmiş, bu yeni kurulacak okullara da "sınıf-ı sâni" denilmesi düşünülmüştür. Ancak II. Mahmut bu adı beğenmemiş, bu okullara "rüşdiye" denilmesini istemiştir. Rüştiyelerin öğretim süresi ilk açıldıklarında iki yıl iken, daha sonra dört yıla, 1859 yılından itibaren de altı yıla çıkarılmıştır. Sonra tekrar beş, dört ve üç yıla indirilmiştir. Ders programı da öğretim süresinin artıp eksilmesine göre sürekli değişmiştir. Genel olarak sıbyan okullarının üstünde, genel ortaöğretimin en alt düzeyinde bir öğretim kademesi olarak düşünülür (Akyüz, 2011, s: 164.).

Rüştiyelere öğrenci alınmasında ve mezuniyette sınav uygulandığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak, 1889 tarihli Maarif-i Umumiye nizamnamesinde, rüşdiyelere öğrenci alınmasının sınavsız olacağı (Akyüz, 2011) belirtilmiştir. Rüşdiyelerde derslerdeki başarının saptanması ve sınıflarda veya derslerde ilerlemeyle mezuniyetle ilgili ölçme-değerlendirme hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

İdadîler ve Sultanîler: İdadîler, yüksek askerî okullara öğrenci hazırlayan ön-sınıflar olarak, ilk defa 1845 yılında ordu merkezlerinde ve Bosna'da açılmıştır (Akyüz, 2011, s: 166). İdadî bir ortaöğretim kurumunun adı olarak 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle kesinleşmiştir (Akyüz, 2011), s: 166). 1881 yılından itibaren il merkezlerinde yedi yıllık, ilçe merkezlerinde de beş yıllık idadîler açılmaya başlanılmıştır. Böylece 19. yüzyıl sonlarında ülke, ortaöğretim bakımından oldukça sıkı örgülü bir örgün yapıya sahip olmuştur. Beş yıllık idadîlerin amacı, üniversite ve yüksek okullara öğrenci hazırlamak olmayıp buldukları yörenin işlerini idare edecek, imarını sağlayacak insanlar olarak yetiştirmeye yönelmişlerdi. Rüştiyelerin ortadan kaldırılması ile beş yıllık idadîler ortaöğretimin ilk basamağını oluşturdu ve Cumhuriyet döneminde "Ortaokul"a dönüştürülmüşlerdir. Yüksek okullara öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumları olarak tüm ülkeye yayılmış olan yedi yıllık idadîler de 1910-1913 arasında önce "sultanî"ye, daha sonra da "lise"ye çevrilmişlerdir.

Öğretim dili Fransızca olan bir ortaöğretim kurumu 1868 yılında açılmış ve "Sultanî" diye adlandırılmıştır. 1914 yılında bütün yedi yıllık idadîler Sultanîye çevrilmiştir.

1868 yılında açılan Galatasaray Sultanisi için Fransız okulları model alındığından okulu bitirme sınavından sonra bakalorya sınavı uygulanmıştır. Bu uygulama 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne isim farklılığıyla girmiştir. İdadîlerde bu sınava "mülazement rüüsü" (bakalorya) adı verilmiştir. 1908 yılından sonra anılan sınavlar bakalorya kelimesiyle adlandırılmıştır (Sakaoğlu, 2003, s. 220).

Enderun Mektebi (Okulu): Enderun mektebi, Osmanlı devletinin ihtiyacı olan güvenilir devlet adamı ve asker yetiştirilmek üzere 1363 yılında I. Murat, tarafından kurulmuş, Fatih ve II. Bayezid tarafından geliştirilip mükemmel bir saray üniversitesi haline getirilmiş bir okuldur. Enderun, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1 Temmuz 1909'da kapatılmıştır (Çetinkaya).

Enderun'un başlangıçta biri pençik oğlanları, diğeri devşirme oğlanları adıyla anılan iki öğrenci kaynağı vardı. Pençik oğlanları savaşta esir alınan gençler arasından seçilirdi. Devşirme oğlanları da İmparatorluk tarafından görevlendirilen memurlar tarafından 3-5 yılda bir 9-11

(Ortaylı) yaş arasındaki Hıristiyan çocuklar arasından güçlü, eli-yüzü düzgün, sağlıklı, boylu-poslu ve yakışıklı genç erkekler arasından devşirilirdi. Sonraki yıllarda Enderun okuluna Türkler ve Bosna dışındaki Müslümanlar arasından da devşirme usulüyle öğrenci seçilirdi (Akyüz, 2011, s: 94-97; Çetinkaya).

Enderun okuluna öğrencilerin devşirme usulüyle seçiminde yukarıda belirtilen fiziksel özelliklerine bakılmasının yanında zekâlarına da bakıldığını belirten pek çok kaynak vardır. Deri'nin (www.populertarih.com) belirttiğine göre, Enderun okuluna alınan öğrenciler için, “Zekâ seviyesini ölçme için ilk defa test yöntemi, Osmanlılarda Enderun Okuluna alınan öğrenciler için uygulanmıştır.” ifadesinde bulunmuştur. Yine Deri'nin belirttiğine göre İngiliz elçisi, “Osmanlılar aldıkları esirlere hiç kötülük yapmıyor, hangi dinden olursa olsun küçük çocukların zekâlarını ölçüyorlar. Keskin zekâlı çocuklar Enderun denilen mekteplerde değerli öğretmenler tarafından okutuluyor.” demiştir.

Devşirilen çocuklar (acemi oğlanlar) fiziksel ve ruhsal konularda eğitim aldıktan sonra, “çıkma” adı verilen mezuniyet belgesi alırlar, imparatorluğun farklı bölgelerinde görevlendirilirler; bunlar arasında yetenekli olanlar da, daha iyi bir eğitim almak üzere Enderun okuluna alınırlardı. Açık bir kayda rastlanmamakla birlikte, yukarıdaki ifadelerin ışığında acemi oğlanlar arasından Enderun okuluna geçişte de bir seçim yapıldığı tahmin edilebilir.

Enderun okulunda eğitim, “koğuş” adı verilen birbirini izleyen yedi odada verilirdi. Odalar ardışıktı; yani odalarda ilerleme, önceki odanın gerekleri yerine getirildikten sonra sonrakine geçme şeklindeydi. Bu geçişler liyakat ve başarı esasına dayanırdı. Bu aşamalı yapı içinde öğrenciler on iki sınavdan geçerlerdi. Aşamalı olan bu sınavlara terfi sınavları idi. İlerlemede, bu sınavların yanında, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine de bakılırdı. Enderun okulunu tamamlamak için üstün başarı göstermek gerekirdi.

Enderun okulunun en son ve seçkin öğrencilerin bulunduğu kademesi olan has odadakiler pek çok testten geçirildikten sonra padişaha takdim edilirdi.

Yukarıdaki açıklamalar, ölçme ve değerlendirme açısından, Enderun okuluna öğrenci seçme, öğrencilerin eğitim dönemlerinde ilerlemeleri ve yeteneklerine göre farklı beden ve sanat alanlarına yönlendirilmeleri olmak üzere üç hususun önemli olduğunu göstermektedir. Öğrenci seçme işinin devşirme adı verilen yöntemle yapılmasında, Enderun okuluna öğrenci seçiminde zamana göre öncü sayılabilecek ölçme araç ve yöntemleri kullanılmıştır. Bunun bir örneği, Prof. Dr. Yahya Akyüz'den dinlediğim ve Dökmen 1992'de de yer alan şu olayda görülmektedir: 15-20 kadar öğrenci sofraya pilâv yemek üzere birbirlerine biraz sıkıca oturtulur. Kaşıklar dağıtılır, adaylardan pilâv yemeleri istenir. Birbirlerine yakın oturdukları için adayların kaşıklarının karşılarında oturanın gözüne batması olasılığı vardır. Buna karşı karşılıklı oturan bazı adaylar pilavı kaşıkla birbirlerinin ağızlarına vererek yemişler. Bu tedbire başvuran adayların pratik zekâsının daha yüksek olduğu düşünülür ve Enderun okuluna seçilirlermiş. Yine Dökmen'de bir rivayete dayanılarak belirtildiğine (1992, s. 4) göre, Enderun'a öğrenci ve gemilere tayfa seçilirken, adaylar gemiye bindirilir, yüzleri denize rüzgâra döndürülerek tükürmeleri istenirmiş. Rüzgâra karşı tükürenler problemi çözememiş, ters dönüp rüzgârı arkasına alarak tükürenler başarılı sayılmış.

Mevcut bilgilere dayanılarak, Enderun Okulu'na öğrenci alınmada seçmeye başvurulduğu, seçmede zamana göre ileri sayılabilecek ölçme araç ve yöntemleri kullanıldığı, öğrenim süresinde başarının saptandığı ve öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre yönlendirildikleri kesinlikle söylenebilir.

Medreseler: Enderun mektebi hariç, eğitim-öğretim kurumlarının hepsi, “medrese” adıyla anılır. Medreselerde ders veren öğretim elemanlarına “müderris” denir.

Osmanlı döneminde ilk medrese 1330-1331 yıllarında İznik’te Orhan Bey tarafından kurulmuştur, (Unan). 1463-1470 yılları arasında Fatih tarafından kurulan Sahn-ı Seman ve Tetimme medreseleri ile Kanuni zamanında kurulan Süleymaniye medreseleri Osmanlı dönemi eğitim kurumları arasında önemli bir yere sahiptir. Bu sırada, Fatih dönemi medreselerinin bulunduğu külliye içinde yer alan Muallimhane veya Darüttalim denilen ilkokullardan (Unan, ve Akyüz, 2011) da söz etmek gerekir.

Osmanlı medreseleri bilhassa Fâtih’ten itibaren hiyerarşik bir yapı içerisinde teşkilâtlanmış, bu teşkilâtlanma ders veren müderrislere ödenen ücretlere göre adlandırılmıştır. Buna göre, en alt seviyede “Yirmili” (Tecrid medreseleri) bulunuyor, müderrislerine 20-25 akçe günlük ödeniyordu. İkinci sırada günlük 30-35 akçe arasında bir ücret ödenen “Miftâh” medreseleri, üçüncü sırada günlük 40 akçe ödenen “Kırklı” bunların da üstünde günlük 50 akçe ödenen “Ellili” medreseler yer alıyordu. Bunların en üstünde “Altmışlı” medreseler bulunuyordu. (Unan, Şanal). Hem öğrenciler hem de müderrisler, eğitim hayatlarına en alt seviyedeki medreselerden başlamakta, başarılı olduktan sonra, bir üst medreseye geçebilmekte ve böylece en yüksek dereceli medreselere ulaşmak mümkün olmaktadır.

Unan tarafından belirtildiğine göre, medreselerdeki eğitimin nasıl yapıldığı konusunda fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak, yeterli dershaneleri bulunan medreselerde dershanelerin kullanıldığı; dershanelerde, ders hocasının huzurunda halkalar halinde oturduğu, seçkin ve gözde öğrencilerin bu halkanın önünde yer aldığı ve dersleri izleyen öğrencilerin seviyesi göz önünde bulundurularak, bizzat hocanın nezaretinde yürütüldüğü; derslerde sık sık tekrar ve münakaşalarla konuların iyi öğrenilmesine çalışılmaktaydı. Derslerin işlenmesi sırasında, öğrenci not tutabiliyordu. Eğitim süresi içerisinde öğrenciler, seçilen kitapları veya kitapların belirli bölümlerini ders olarak okuyor, bir kitaptaki veya bölümlerdeki bilgiler yönünden hocası tarafından yeterli bulunmadıkça başka bir kitaba veya parçaya geçemiyordu. Kitaptan veya bölümünden geçme, hocanın icazet vermesine (yeterli veya uygun bulmasına) bağlı idi. Dolayısıyla bir konu iyice öğrenilinceye kadar tekrar edilebiliyordu. Bu nedenle medreseyi bitirmenin belli bir süresi yoktu; hatta süre, bir öğrenciden diğerine değişebiliyordu (Unan).

Şanal’ın Zengin’e dayanarak verdiği bilgiye göre, Osmanlı medreselerinde, eğitim sırasında ve mezuniyette düzenli bir sınav uygulaması olmamıştır. Ancak, 1853’ten itibaren medrese öğrencileri “Kur’a” adıyla anılan bir sınava tabi tutulmuşlardır. Kur’a sınavları, medrese öğrencilerinin askerlikten muaf olmaları nedeniyle medreselerdeki yığılmayı azaltmak amacıyla yapılmıştır. Bu uygulamada, öğrenciler medresede eğitimde iken kur’a çekiliyor, adı çıkanlar genel bir sınava alınıyor, bu sınavda başarılı olunlar medresede kalıyor, başaramayanlar askere alınıyordu. Kur’a sınavları uygulaması altı yıl sürmüş sonra kaldırılmıştır.

Bu ve ulaşılabilen benzer bilgiden anlaşıldığına göre medreselerde, öğrenci akışını düzenleyen bir sınıf geçme ve mezuniyet sisteminin olmadığı, kitaptan veya bir kitabın parçasından geçmenin olduğu, öğrenci başarısının değerlendirilmesinin kitabın müderrisinin kanısına dayalı olduğu söylenebilir. Bunların yanında, öğrencilerin bir kitabı veya bölümünden başarılı görülmedikçe ilerlemesine imkân verilmemesi, hatta medreseyi farklı sürelerde tamamlamaları bireysel öğretimin ilkel şekli olarak kabul edilebilir.

II. Meşrutiyet döneminde medreselerde yapılması gerekli görülen yenilikler arasında, sınıf sınavları uygulanması, ayrıca kur’a ve rüus sınavlarında da bir takım düzenlemelere gidilmesi

kararlaştırılmıştır. Ergün'e göre Mehmet Fatin, medreselerde yapılacak sınavların diğer okullardaki sınavlar gibi olmasını ancak, yeni bir sistem kuruluncaya kadar kur'a sınavlarının biraz iyileştirilerek tekrar uygulanmasının şart olduğunu önermiştir. Bunların yanında Hoca Muhyiddin, medrese ğrencilerinin her yıl sınavla alınmalarını, bu sınavlarda fen bilimleri alanından da soru sorulmasını, çok başarılı olanların ödüllendirilmesini önererek üç yıl üst üste sınıfını geçemeyen medrese ğrencilerinin medreseden çıkarılmalarını uygun olacağını belirtmiştir. Ayrıca o dönemde Beyan'l-Hakk adlı gazetede çıkan yazılarda da medreselerde uygulanan sınav sistemi üzerinde durulmuş ve öğrencilerin belirli periyotlarla sınavla alınmalarının önemi açıklanmış ve sınavların yazılı ve sözlü olarak yapılmasının getireceği faydalar üzerinde durulmuştur (şanal).

1910 yılında hazırlanan Medaris-i İlmiye Nizâmnamesi'nde medrese ğrencilerinin her yıl o sene aldıkları derslerden sınavla tabi tutulmaları hükmü getirilmiştir. Zamanı, yeri ve şeklinin İstanbul'da Meclis-i Mesâlih-i Talebe, taşrada ise Müftünün başkanlığında kurulacak olan komisyonlarca belirlenecek bu sınavlarda, ikiden fazla dersten başarısız olan öğrencilerin aynı sınıfı tekrar etmeleri, iki veya daha az dersten başarısız olanlara ise bütünleme sınavı hakkının verilmesi kararlaştırılmıştır. Üç yıl üst üste sınıfta kalanların kaydının silineceği ifade edilerek, başarılı olanlara birer tasdiknamenin verilmesi istenilmiştir (şanal).

1914 yılında yayınlanan Islâh-ı Medâris Nizâmnamesi'nde, lme ve değerlendirme konusuna pek fazla yer verilmemiştir. Sadece kontenjanın üzerinde bir talep olması durumunda eleme sınavının yapılması, orta ve yüksek dereceli medreselerin ara sınıfına kabul edilecek öğrencilerin, daha önceki sınıflarda okutulan derslerden sınavla alınmaları esası getirilmiştir. Örneğin medreseye beşinci sınıftan başlamak isteyen bir ğrenci, önceki dört sınıfın derslerinden sınavla alınmakta, başarılı olması durumunda medreseye kaydı yapılabilir. Yine aynı nizâmname ile kurulması kararlaştırılan Medresetü'l-Mtehasşisin'e (ihtisas medresesine) yüksek dereceli medreselerden mezun olanlarla, bu medreseleri dışarıdan bitirenlerin kabul edileceği, başvuruların fazla olması durumunda bir eleme sınavının yapılacağı belirtilmiştir (şanal).

Osmanlı döneminde sınavla başvurmanın bir uygulaması, medreseyi bitirenlerden aynı işe birden fazla başvurunun olması durumunda seçme amacıyla olmuştur.

Medreseler 1924 yılında kapatılmıştır.

Tarihimizde düzenli olarak seçme sınavı ile ğrenci alan ilk yükseköğretim kurumu, 1859 yılında açılan Mekteb-i Mülkiye (bugünkü Siyasal Bilgiler Fakültesi) olup sınav, klâsik yazılı ve sözlü yoklama türü sorularla yapılmıştır. Mekteb-i Mülkiye gibi, batılılaşma hareketleri sonucu açılan Darülfünun, başlangıçta sınavsız ğrenci almış; ancak bir süre sonra, idadî ve sultanî mezunlarını yeterli bulmadıklarını belirtmeleri üzerine bu okulları bitiren öğrencilere yeterli sınavı uygulanmaya başlandı. Bakalorya adını taşıyan bu sınav ilk defa 1867 yılında kurulan Galatasaray Lisesi'ne uygulanmıştır (zgven, 1972).

Darülfünun

Darülfünun hakkında çeşitli kaynaklarda fazla miktarda bilgi vardır. Bunlardan biri Suat Taşer'in internetteki açıkça belirtilmemekle birlikte doktora tezi olduğunu düşündüğüm "Cumhuriyet Döneminde Üniversite Eğitiminin Yeniden Düzenlenmesi-1933 Üniversite Reformu ve Getirdikleri" başlıklı uzun geniş yazısıdır. "Darülfünun" başlıklı aşağıdaki satırlarda bu yazıdan yararlanılmıştır.

1846 yılında açılması öngörülmüş, 1863 yılında eğitime başlatılabilmıştır. Bu tarihten itibaren dört defa kapatılmış; 1869, 1874 ve 1900 yıllarında olmak üzere tekrarlanarak açılmıştır.

Darülfünun Nizamnamesi'ne göre, Darülfünunda müderris olmak için bir sınav yoktur, fakat müderris muavini olmak için sınav konulmuştur.

1900 yılı Darülfünun Nizamnamesine göre, bazı fakülteler 4, bazıları 3 yıllık bir eğitim dönemi öngörüyordu.

Genel olarak Darülfünuna, talebin yoğun olduğu şubelere (fakültelelere) sınavla, az olduğu fakültelelere de sınavsız öğrenci alınmıştır.

1900 yılında Akşam Gazetesi'nde yer alan bir ilanda, Darülfünun İlahiyat Şubesi'ne 30, diğerlerine yirmi beşer öğrenci alınacağı ve yüksek tahsili (öğrenimi) olanların imtihansız (sınavsız), diğerlerinin imtihanla seçileceği ve mezun olanlarında idadîlere öğretmen olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, cevaplarını bitirenlerin sınav kâğıtlarını imzalamadan ve adresi yazmadan müdür muavinine verecekleri, bunlara birer gizli numara verildikten sonra mümeyyizlerce okunup not takdir edileceği belirtilmiştir. Böylece sınav, her türlü iltimas ve yardımın önünün alınacağı bir usule bağlanmıştır.

Bazı yıllarda aşağıdaki gibi giriş sınavı uygulaması da olmuştur:

Darülfünun fen ve edebiyat şubeleri rüus sorularını hazırlayarak Vilayet Maarif Müdürlüklerine göndermiş, taşrada sınavlar yapıldıktan sonra yine Darülfünuna mühürlü zarflar içinde gönderilmiş, başarılı olanlara rüus verilmiştir. Fen Şubesinin hazırladığı sorulardan başarılı olanlar Fen ve Tıp Fakültelerine, Edebiyat Şubesinin hazırladığı sorulardan başarılı olanlar da Edebiyat, Ulum-u Şeriye ve Hukuk Fakültelerine sınavsız girmişlerdir. Bunların yanında Darülfünunun her şubesine sınavla öğrenci seçildiği, sınavı kazananların benzer alanlara kaydolduğu durumlar da olmuştur.

1911 yılında Darülfünuna giriş yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, Sultanî ve yedi yıllık idadî mezunlarının doğrudan rüus sınavlarına girmeleri kararlaştırılmıştır. Aynı yılın Ocak ayında çıkarılan nizamnameye göre de, 7 yıllık idadî mezunlarının Darülfünuna dinleyici olarak girecekleri, birinci yıl sonunda derslerden başarılı olurlarsa, ikinci sınıfa aslî öğrenci olarak kabul edilecekleri esas getirilmiştir. Dersler takım (grup) halinde verildiğinden sınav sistemi de buna paralel olarak takım derslerinden yapılmıştır.

Darülfünunda bütün şubelerde (bölümlerde) rüus (yeterlilik) sınavları yapılmıştır, bu sınavlarda bütünleme olmayıp bir dersten başarısız olanlar o sınıftaki bütün derslerden sınava tekrar girmek durumunda olmuşlardır. Şeriye, hukuk ve edebiyat şubelerinden mezun olanlara "icazetname" verilmiştir.

Maarif Nazırı (Millî Eğitim Bakanı) Emrullah Efendi, zamanında Darülfünuna yoğun ilgi olmuş, bu nedenle "hazırlık sınıfı" konulmuştur. Hazırlık sınıflarının konulmasının bir

gerekçesini de Emrullah Efendi, zamanın idadîlerinin öğrenciler iyi yetiştirememesine bağlamıştır.

1924 yılında çıkarılan talimatnameye göre, Tıp Fakültesi'nde "dahilî müdavimlik" adıyla bir sınav (giriş sınavı niteliğinde) konulmuştur. Bu sınav bir yarışma sınavı niteliği taşımıştır; yarışmada, 7 alanın her birinden birer soru sorulmuş, her soru için adaylara onar dakika düşünme süresi verilmiş, başarı her soru için yirmişer puan üzerinden saptanmıştır. Soruların her birinden onar puandan alan ve toplam olarak 60 puandan az olanlar kabul edilmemiştir. Bu mutlak değerlendirme olarak nitelenebilir.

Darülfünun 1933 yılında kapatılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Pek çok alanda olduğu gibi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanında da, Cumhuriyet dönemi bir atılım yılları olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki gelişmeler aşağıda sınavlar, ders geçme ve kredi düzeni, kurumsal çalışmalar, yayınlar başlıkları altında toplanmıştır.

Sınavlar

Cumhuriyet döneminde yapılan sınavlar arasında ilkokulu bitirme, ortaokulu ve liseyi bitirme, Devlet parasız yatılılık, fen liselerine giriş, Anadolu liselerine giriş, meslekî-teknik ortaöğretim okullarına giriş ve yükseköğretime giriş başlıklarında toplanmıştır.

İlkokulu Bitirme Sınavları: İlkokulu bitirme sınavlarının başlangıç ve uygulamadan kaldırılış tarihleri, sınavın türü, uygulanış şekli ile ilgili belgeye ulaşılamamıştır. Ancak bu satırların yazarı, 1952 yılında Isparta Ülkü İlkokulu'nu bitirirken mezuniyet sınavına girdiğini ve sınavın sözlü olarak yapıldığını hatırlamaktadır. Günümüzde, Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Yasası ile ve lisenin önünde bir eğitim kademesi olan ortaokul birleştirilmiş ve bu eğitim kademesi "ilköğretim okulu olarak adlandırılmıştır. Zorunlu olan ilköğretime girişte ve çıkışta doğal olarak herhangi bir sınav uygulanmamaktadır.

Ancak, sekiz yılın sonunda, daha önce ortaöğretime giriş sınavı (OKS) yapılmıştır. Ancak bu uygulama gerçek bir ortaöğretime giriş sınavı olmayıp Anadolu liseleri, fen liseleri ve özel öğretim kurumlarına öğrenci seçme niteliği taşımakta idi. OKS, kamuoyundan ve eğitimcilerden gelen yoğun şikâyetler ve tartışmalar üzerine 18. Millî Eğitim Şûrası'nın tavsiye kararına uyularak kaldırılmış, fakat daha kötü hale getirilerek 6., 7. ve 8. sınıflarda liselere giriş sınavları (LGS) konulmuştur. Üç yılda da uygulanan bu sınavlardan alınan puanların okul başarısıyla da birleştirilmesiyle elde edilen puanlar LGS puanını oluşturmuştur. Bir yıllık bir uygulamadan sonra 6. sınıf sonunda yapılan LGS kaldırılmıştır. Halen 7. ve 8. sınıf sonlarındaki LGS devam etmektedir. LGS'nin ilköğretime zararları tartışılmaktadır. Umut edilir ki, bu sınav da kaldırılır.

Tekrar belirtmekte yarar vardır, gerek OKS gerekse LGS ilköğretimi bitirme sınavı olmayıp, fen liselerine, Anadolu liselerine ve başka bazı ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme sınavıdır.

Lise Mezuniyet (Bitirme) ve Bakalorya Sınavları: Yukarıda da belirtildiği gibi, bakalorya ilk kez Osmanlı döneminde Mektebi Sultanî'de (Galatasaray Lisesi) 1869 yılında uygulanmaya başlanmıştır. 1869 tarihinde hazırlanan "Maarifi Umumiye Nizamnamesi"nde kurulması düşünülen Sultanîlerle, mevcut "İdadi"leri bitirenlerin Üniversite ve yüksek okullara girme hakkını alabilmeleri için bakalorya sınavından geçirilmeleri öngörülmüş ve bakalorya sınavı

"Mülâzemet rüus (yeterlilik)u" adı ile yönetmeliğe konmuştur. 1908 yılından itibaren İkinci Meşrûtiyet yıllarında da bir süre bu isimle anılan sınav daha sonraları doğrudan doğruya "bakalorya" adı ile anılmaya başlanmıştır (Sakaoğlu ve Özgüven). Aşağıda, bu dönemde 1958 yılına kadar olan gelişmeler Sakaoğlu (2003, s. 221-224.) ve Özgüven'den (1972) yararlanılarak özetlenmektedir:

Cumhuriyet'in ilk 15 yılında okullardaki sınav, sınıf geçme ve mezuniyet ile ilgili düzenlemelerde ölçütler çok yüksek, kurallar çok katı tutulmuştur. Bunun nedenleri Sakaoğlu tarafından, (1) bir üst okulun önündeki yığılmaları önlemek, (2) devleti, planladığının ya da yapabileceğinin ilerisinde eğitim ve öğretim yatırımlarına mecbur olmaktan kurtarmak olarak gösterildiği ifade edilmektedir. Ayrıca, düzeyli ve kültürlü elemanlar ve aydın vatandaşlar yetiştirmek olduğu da eklenmiştir.

1923 yılında liseler için düzenlenen Talimatname (yönetmelik) ile ortaokul ve liselerde Fransa'daki Bakalorya sistemine benzer bir düzenleme yapılmıştır, bu düzenleme 1926-1935 yılları arasında ortaokul ve liselerde de geçerli olmuştur. Buradan ortaokul sonunda bitirme sınavı olduğu sonucuna varılmaktadır.

1927 yılından sonra bu talimatname değiştirilmiş, sınıf ve mezuniyet sınavları konulmuştur.

Sınıf sınavları, ders öğretmenlerince, yıl içinde Aralık, Mart ve öğretim yılı sonunda yapılacak ikisi yazılı ve biri sözlü olarak yapılır. Bu sınavların ortalaması da dikkate alınarak yıl sonunda öğretmen tarafından kanat notu verilir. Notlar 5 "çok iyi", 4 "iyi", 3 "orta", 2 "zayıf", 1 (çok zayıf) ve 0 "çok zayıf" sıfatlarına karşı gelir. Bütün derslerdeki notları 3 ve daha yukarı olanlar herhangi bir sınava tabi tutulmadan sınıfı geçer, notu 2'den aşağı ders sayısı 3 ve daha çok olanlar sınıfta kalır, bu iki durumun dışındakiler 3'ten aşağı not aldıkları derslerden "yoklama imtihanı" denilen bir sınava girerler. Yoklama imtihanı sonunda, notu 3'ten aşağı olan ders sayısını bire indiren o dersten "ikmale" (bütünlemeye) kalır. İkmal sınavında öğrencinin başarılı sayılması için en az 3 alması gerekir.

Ortaokullarda, müzik, beden eğitimi derslerinin notları ayrıca verilir, geçme kalmada etkili değildir.

Mezuniyet sınavları, liselerde 3 dersten yazılı, diğerlerinden sözlü olarak yapılır. Ortaokullarda yazılı mezuniyet sınavları, Türkçe, tarih, coğrafya ve malûmat-ı vataniyye (vatan bilgisi), fizik ve tabii Bilimler; sözlü sınavlar da, riyaziyat (matematik), ecnebî Lisan (yabancı dil), kızlar için ev idaresi ve çocuk bakımı derslerindedir. Liselerde yazılı sınavlar edebiyat, tarih, coğrafya, felsefe ve tabiiyyat (tabiyat bilgisi), -fizikî ilimler (fiziksel bilimler), riyaziyat, Arabî (Arapça) ve Farisî (Farsça) derslerindedir. Son iki ders 1929'dan itibaren kaldırılmış ve ecnebî lisanı zümrelerinden yapıldı. Öğretmen mekteplerinde (okullarında) farklı bazı dersler de sınava dâhil edilmiştir. Sınavlarda sorulan sorular ilgili dönemin tamamını kapsayan konular dikkate alınarak hazırlanmaktaydı.

1927-1934 yılları arasında 7 yıl yürürlükte kalan bu yönetmelik, öğretmen kadrosunun yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, bina donatım, araç ve gereçlerinin yetersizliği ve derslerin yeterli şekilde işlenememesi nedenleriyle başarısızlıklar fazla olmuş, bu yüzden öğrenciler tarafından yakınlara neden olmuştur. Bazı öğretmenlerin not vermedeki subjektif davranışları uygulamayı daha da kötüleştirmiştir. Anılan sistem, 1934-1935 öğretim yılında değiştirilmiştir.

1935 yılında yeni “Yoklama Talimatnamesi” ve 1937 yılında da yeni bir “Sınav Talimatnamesi” çıkarılmıştır. Sınav Talimatnamesine göre, yılda ortaokul ve liselerin son sınıflarında 2, diğer sınıflarında 3 kanaat notu verilmesi, son sınıf öğrencilerinin bitirme sınavlarına girmesi, notların 5 yerine 10 üzerinden verilmesi esasları getirilmiştir. Notlar 9-10 “pekiyi”, 7-8 “iyi”, 5-6 “orta”, 3-4 “gevşek”, 1-2 “pek gevşek” ve 0 “boş” ile sıfatlandırılmıştır. Ara sınıflarda sınıf geçilebilmesi için, 3 kanaat notu ortalamasının 5 ‘ten aşağı ve 3 kanaat notunun da 4’ten düşük olmaması, düşük olanların sözlü sınava alınması, belirli şartları yerine getirenlerin Muallimler Meclisi (Öğretmenler Kurulu) tarafından bir üst sınıfa geçirilebilmesi şartları konulmuştur.

Bir dersten Öğretmenler Kurulu kararıyla başarılı sayılmayı, sınıf geçme sisteminin ağırlığını hafifletme yönünden savunun eğitimciler vardır. Ancak, başarılı olunmayan bir alanda ne olursa olsun parmak kaldırma ile başarılı sayılma, öğrenmeden öğrenmiş kabul edilme savunulabilecek bir durum değildir. Ayrıca, Öğretmenler Kurulu kararıyla başarılı sayılma ilerdeki yıllarda kötüye kullanılmış, başarısız öğrencilerin diploma almalarının yolunu açmıştır.

Son sınıfta ise, kanaat notu ile sözlü imtihan (bitirme sınavı) notu ortalamasının 5’ten aşağı olmaması, sözlü imtihan notunun da 4’ten aşağı olmaması şartları bulunuyordu. Lise son sınıf öğrencilerinin sözlü sınavda aldıkları notlar kanaat notu yerine geçiyor, bu ve yıl içinde yapılan sınavlardan alınan notlar ağırlıklandırılıyordu. Birinci yazılı 1, ikinci yazılı ve sözlü sınavlar 2 ile çarpılıp 5’e bölünüyor, bulunan not 5 veya daha büyükse o dersten geçiliyordu. Üç dersten başarısız olanlar ikmale (bütünlemeye) kalıyor, iki ikmal hakkını kullanıp başarılı olamayanların lise ile ilişkisi kesiliyordu.

Olgunluk sınavları fen ve edebiyat kolları için ayrı ayrıydı. Fen kolu sınavları Türkçe dersinden bir kompozisyon, matematik, fizik-kimya ve tabiiyye; edebiyat kolu sınavları da Türkçe dersinden bir kompozisyon, felsefe ve içtimaiyyat (sosyal bilimler) derslerinden idi. Bu sınavlardan Türkçe yazılı, diğerleri hem yazılı hem sözlü yapılıyordu. Başarılı sayılmak için sözlü sınav notunun en az 4, yazılı ve sözlü sınavlarda alınan notların toplamının da en az 10 olması gerekiyordu.

Olgunluk sınavlarında yazılı sınav soruları MEB Merkez örgütü tarafından hazırlanarak sınav gününden önce Lise müdürlüklerine mühürlü zarflar içinde gönderiliyordu. Soru zarfları Türkiye'deki bütün liselerde aynı gün ve aynı saatte sınav salonunda, çoğu kez Bakanlıkça görevlendirilen sorumlu kişilerin de bulunduğu bir sınav komisyonu ve öğrencilerin önünde açılıyordu. Sınav, süresi dört saatti, Haziran ve Eylül dönemlerinde olmak üzere yılda iki defa yapılıyordu. Cevap kâğıtlarının okunması ve puanlanması okullarda kurulan sınav komisyonları tarafından Millî Eğitim Bakanlığı’nca hazırlanan cevap anahtarı ve puanlama cetveline göre yapılırdı.

Olgunluk sınavında başarılı olmak üniversiteye girmek için şarttı. Olgunluk sınavı 1955 yılında kaldırılmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi, lisenin sonunda biri lise bitirme, diğeri olgunluk olmak üzere iki sınav söz konusudur. Olgunluk sınavı üniversiteye giriş sınavı gibi işlemektedir. Lise bitirme sınavında başarılı olup liseyi bitiren bir öğrenci olgunluk sınavında başarılı olamazsa üniversiteye girememekteydi.

1955 yılında yönetmelikte yapılan değişiklikle lise bitirme ve olgunluk sınavı kaldırılarak “Devlet Lise İmtihani” adıyla yeni bir lise bitirme sınavı konuldu. Bu sınav, kompozisyon her iki

kol için ortak olmak üzere, Fen kolunda matematik, fizik veya tabiat bilgisinden; edebiyat kolunda Türk dili ve edebiyatı, felsefe veya tarihten yazılı, her iki kolun diğer branş derslerinden sözlük olarak yapılmaktaydı. Bu uygulamada, önceki uygulamadaki 6 olan sınavda başarılı olma şartı 5'e indirilmiştir (Özgüven, 1972).

1958 yılından itibaren Devlet lise sınavlarının okullar tarafından yapılması esası getirilerek lise bitirmede merkezî sınav terk edilmiştir (Özgüven, 1972).

Lise bitirme ile ilgili başka bir değişiklik 1968 yılında çıkarılan yönetmelikle yapılmıştır. Bu yönetmeliğe göre, iki kanaat notu almış olan bütün öğrenciler lise bitirme sınavlarına girebilmektedir. Ancak iki kanaat notu ortalaması her ders için en az beş olanlar ile iki kanaat notu ortalaması beş olmadığı halde ikinci kanaat dönemi notu yedi veya daha yüksek olanlar ve 1-4 dersten iki kanaat notu ortalaması dört olup sınıf geçme notlarının ortalaması altı olanlar, dördü mecburî ve ikisi seçmeli olmak üzere altı dersten bitirme sınavlarına girebildiler. Yukarıda ifade edilen gruplara giremeyen diğer öğrenciler ise tüm lise programındaki derslerden bitirme sınavına alındılar ve sınavda en az beş alanlar o dersten başarılı sayıldılar. Daha sonra lise bitirme sınavları da kaldırılmıştır.

Lise bitirme sınavları kaldırıldıktan sonra tüm ortaöğretim kurumlarından mezuniyet için derslerdeki başarı şartlarının dışında bir sınav uygulanmamaktadır, bu uygulama halen devam etmektedir.

1968 yılından günümüze kadar ortaöğretim kurumlarında uygulanmakta olan sınıf geçme ve sınav yönetmeliği esasları aynı kalmak üzere pek çok defa değiştirilmiştir. Değişiklikler çoğunlukla kullanılacak ölçme araçları, puanlara karşı getirilecek notlar (not verme ölçütleri), derslerden başarılı sayılma şartları, derslerden öğretmenler kurulu kararıyla başarılı sayılma, bütünleme, sınıf geçme konularında olmuştur. Değişikliklerde daima standartlar düşürülmüş, başarısızlığa pirim verir davranışlarda bulunulmuştur. Bu durum liselerin kâğıt üzerinde başarılı, gerçekte başarısız öğrenciler yetiştirmesine neden olmuştur. Bu olumsuz durum devam etmektedir. Değişikliklerde ölçme ve değerlendirmenin temel ilkeleri çoğu kez ihmal edilmiş, tutarsız değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, bazen çoktan seçmeli testlerin kullanılması ön plana çıkarılmış, bazen kullanılmasını sınırlayan hükümler getirilmiştir.

Devlet Parasız Yatılılık Sınavları: Ortaöğretime okullarında okuma yönünden maddî imkânı olmayan ailelerin çocuklarından Devletin imkânları ölçüsünde parasız yatılı olarak okuyabileceklerin seçilmesi amacıyla devlet parasız yatılılık sınavları yapılmaktadır. Bu sınavlar çoktan seçmeli testlerle MEB tarafından yılda bir defa gerçekleştirilir. Parasız yatılılık sınavlarında, biri genel yetenek, diğeri başarı olmak üzere iki test uygulanmakta, başarı testinde Türkçe, matematik, fen ve sosyal bilgiler alanlarından sorular sorulmaktadır. Bu sınavlar, belli bir yetkinliğin esas alındığı bir taban puan esas alınmayıp MEB tarafından bütçeden ayrılan ve okulların fiziksel imkânlarına göre saptanan kontenjan kadar öğrenci almayı esasa alan birer sıralama sınavıdır.

Fen Liselerine ve Anadolu Liselerine Giriş Sınavları: Ülkemizde ilk Fen Lisesi bilim ve teknik alanda üst düzey insan gücü yetiştirilmek amacıyla 1964 yılında Ankara'da açılmıştır. Bu okulun kontenjanı uzun yıllar 92 öğrenciyle sınırlandırılmıştır. Okula öğrenci alınması MEB tarafından yapılan sınavla olmuştur. Daha sonra İstanbul ve İzmir'de de Fen Liseleri açılmıştır. Bundan sonra hem Devlet okulları hem de özel öğretim kurumu olarak da Fen Lisesi açılmasına izin verilmiştir. Fen liselerine başlangıçtan itibaren sınavla öğrenci alınmış olup bu uygulama

devam etmektedir. Bu sınavlar, başvuran adaylar arasından kontenjan kadarının seçilmesi amacıyla yönelik bir sıralama sınavıdır.

Yukarıda belirtilen ortaöğretime giriş sınavlarının dışında öğretmen okullarına ve bazı meslek ve teknik ortaöğretim kurumlarına zaman zaman sınavla öğrenci alınmıştır. Ayrıca askerî okullara da sınavla öğrenci alma uygulaması vardır. Eldeki yazı genel öğretimle sınırlı tutulduğundan yazıya dahil edilmemiştir.

Yükseköğretime Giriş Sınavları: Yukarıda belirtildiği gibi, Osmanlı döneminin yükseköğretim kurumu olan medreselere girişte herhangi bir sınav uygulaması yoktur. Ancak, öğrencilerin kaldıkları oda sayısının yetersiz olması durumunda, odalarda kalacakların saptamak amacıyla sınav yapılmıştır.

Yükseköğretime girişte ilk sınav uygulaması yine yukarıda da belirtildiği gibi, 1859 yılında Mektebi Mülkiye'ye öğrenci alma ile başlamıştır.

Üniversiteye girişte sınav yapılmaması uygulaması 1935 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde lise mezunu olmak üniversiteye girmek için yeterli idi. Ancak, medrese ve Darülfünun'un son yıllarında bu kurumların sultanî ve idadî mezunlarını zayıf bulmaları üzerine bitirme ve bakalorya sınavları konulmuştur. Bu sınavlarda başarı gösterenler üniversiteye sınavsız alınmışlardır. Bu uygulama 1954 yılına kadar sürmüştür.

1955 yılında lise bitirme ve bakalorya sınavları birleştirilerek tek sınav haline getirilmiş, bu sınavdan başarılı olanlar üniversiteye sınavsız alınmışlardır. Bu uygulama da 1972 yılına kadar sürmüştür (Özgüven 1972).

Bu arada, bazı farklı uygulamalar da olmuştur. Bazı fakülteler veya üniversiteler seçmeye başvurmuşlar, seçimde adayların lise bitirme derecelerini ölçüt almışlardır; bazıları, lise bitirme dereceleri yanında lisede okunan fen veya edebiyat kolundan mezun olmayı ikinci bir ölçüt olarak kontenjanları kadar öğrenci seçmişlerdir. Bunların dışında, bazı fakülteler de, adayların lise bitirme derecelerine itibar etmeyerek bir veya iki basamaklı sınavlar yaparak öğrenci seçmişlerdir. Bu sınavlar çoğunlukla yazılı bazen de sözlü yapılmıştır.

1951-1953 yıllarında ilk defa İstanbul Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerine öğrenci almada çoktan seçmeli testler kullanılmıştır. 1953 yılında, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir kuruluş olan Test ve Araştırma Bürosu açıldıktan sonra fakültelerle işbirliği halinde ve çoktan seçmeli testler kullanılarak bazı yükseköğretim kuruluşlarında öğrenci seçme sınavları yapılmıştır. Bu uygulamalar; 1958-1959 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde, 1959-1960'ta Orta-Doğu Teknik Üniversitesinde, 1961-1962 öğrenim yıllarından Siyasal Bilgiler Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sosyal Hizmetler Akademisinde başlayarak yaygınlaşmıştır, (Özgüven, 1972 ve Dökmen, 1992).

1962-63 öğrenim yılından itibaren üniversite giriş sınavları önce Ankara Üniversitesine bağlı bütün fakülteleri daha sonra 1964-65 yılında da İstanbul Üniversitesini ve yurdumuzdaki diğer üniversitelerin büyük bir kısmını ve bazı yüksek okulları içine alacak şekilde merkezî bir sisteme bağlanmıştır. Üniversite giriş sınavlarını yürütme işi, 5 Şubat 1964, tarih ve 11625 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan "Üniversitelere Kayıt ve Giriş İmtihanı Yönetmeliği"ne bağlanarak işletilmiştir. Bu yönetmelikle sınav süreci, aday kayıt işlemlerinde itibaren sınav sonuçlarının alınmasına kadar olan bütün evreleriyle bir esasa bağlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre, sınavları yürütmek üzere üniversite organlarıncaya seçilerek iki yıl süre için görevlendirilecek birer üyeden oluşan bir "Üniversitelerarası Giriş Sınavı Komisyonu" kurulmuş

ve kendi üyeleri arasından seçeceği bir "Genel Yönetici" tarafından yürütülmesi esas alınmıştır. Bu kurul, sınav hizmetlerinin yürütülmesinde, Millî Eğitim Bakanlığı Test Bürosu ile birlikte çalışmıştır (Özgüven, 1972).

Meslekî ve teknik ortaöğretim okullarına (öğretmen liseleri, erkek ve kız meslek liseleri, imam hatip liseleri ve ticaret liseleri) üniversiteye giriş hakkı verilmesi ve ortaöğretimdeki okullaşma oranının yükselmeye başlamasıyla birlikte üniversitelere başvuran öğrenci sayısında hızlı artışlar olmuş, üniversite önünde yığılma başlamıştır. Bu durum, daha çok fakülte ve üniversitenin kendi yöntemleriyle sınav yapmasına ve bu sınav sonuçlarına göre öğrenci almasına neden olmuştur.

Üniversitelerin kendi yönetimlerinin verdikleri kararlara göre yaptıkları sınavlar biri ölçme ve değerlendirme ilkeleri diğeri uygulama yönünden olmak üzere iki tür problemi beraberinde getirmiştir. Sınavlar çoğunlukla klâsik kompozisyon (uzun cevaplı) tipi sorularla yapıldığından çok soru sorulmadığı için geçerlikleri, puanlama yöntemlerinden dolayı da güvenilirlikleri düşük olmuştur. Ayrıca, bazı fakültelerde sınava giren öğrencilerin çokluğu nedeniyle birden çok puanlama komisyonunun kurulması ve komisyonlar arasındaki puanlama farklılıkları ciddi rahatsızlıklar yaratmıştır. Diğer taraftan, bazı fakültelerin sınavları aynı günlere rastladığından bazı öğrenciler istedikleri fakültelerin sınavlarına girememiş, bazen de (hatta büyük ölçüde) bir ilden diğeriye koşmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, kontenjanı dolmayan fakültelerin çıkardıkları yedek listelere göre öğrenci alan fakültelerde listeler çabuk indirilmiş ve yenileri ilan edilmiş olduğundan sırası gelen öğrenciler üniversiteye girme haklarını kaybedip kayıtlarını yaptıramamış, açıkta kalmışlardır.

Bu problemler üzerine bazı üniversiteler, 1970'li yılların başında kendi başarılarına, bazıları da birleşerek çoktan seçmeli sorularla sınav yapmaya ve cevap kâğıtlarını makine (optik okuyucu) ile okutmaya başlamışlardır.

1974 yılında üniversitelere öğrenci seçme amacıyla Üniversitelere Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM) kurulmuştur. 1981 yılında 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Yasası çıkarıldıktan sonra ÜSYM'ye, üniversite dışındaki yüksek öğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme işleri de verilerek Türkiye'deki tüm yüksek öğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme işiyle görevlendirilmiş ve adı Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) olarak değiştirilmiştir. Merkez, çalışmalarına devam etmektedir.

Merkez kurulduktan sonra, yüksek öğretime öğrenci seçme ve yerleştirme şu aşamalardan geçmiştir:

. 1974-1975 yıllarında aynı günde biri sabah diğeri öğleden sonra olmak üzere iki oturum halinde, biri genel yetenek, diğeri başarı olmak üzere iki test uygulanmıştır.

. 1976-1980 yıllarında, yukarıdaki kapsamda iki testin uygulaması tek oturumda gerçekleştirilmiştir.

. 1981 yılından itibaren öğrenci seçme ve yerleştirme biri nisan, diğeri haziran ayında olmak üzere iki ayrı sınav halinde yapılmıştır. Nisan ayında "Öğrenci Seçme Sınavı" (ÖSS) adı ile yapılan birinci basamak sınavı, büyük ölçüde ilköğretim (o tarihlerdeki adı ile ilk ve ortaokul) programı kapsamında fakat akıl yürütme ve problem çözme, Türkçe okuduğunu anlama, fen ve sosyal bilimler kavramlarıyla düşünme becerisini ölçmeyi amaçlayan sorulardan oluşturulmuştur. "Öğrenci Yerleştirme" (ÖYS) adıyla adlandırılan ikinci basamak sınavı matematik, Türk dili ve edebiyatı, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarıyla ilgili, ortaöğretim

programlarına dayalı ve yüksek öğretim kurumları için olabildiğince ortak sayılabilecek temel bilgi ve becerileri yoklayan soruları içermiştir. ÖSS, ÖYS için eleme niteliğinde bir sınav olmuştur. ÖSS sonunda psikometrik yöntemlerle tayin edilen bir kesme puanının üstünde başarı gösterenler ikinci basamak sınavına alınmışlardır. İkinci basamak sınavı bir sıralama sınavı olmuştur. Bu sınav sonunda adaylar, en yüksek puandan itibaren sıraya konulmuş, tercihlerine ve yüksek öğretim kurumlarının kontenjanlarına göre yüksek öğretim kurumlarına yerleştirilmişlerdir.

. 1999 yılında iki basamaklı sınav sisteminden vazgeçilerek tek basamaklı sisteme geri dönmüş, bu sistemde yerleştirme, ÖSS benzeri çoktan seçmeli bir testten alınan puanlara dayandırılmıştır.

2006 yılında yapılan değişiklikle yükseköğretime giriş sınavı tek oturumda yapılmış ve iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde ortaöğretim kurumlarındaki ortak derslerde kazanılan (Türkçe, Sosyal bilimler, Matematik ve Fen bilimleri) temel kavramlarla cevaplandırılabilir, bilgiden çok sayısal ve sözel düşünme gücüne dayalı; ikinci bölümde liselerin alan dersleriyle (Edebiyat-Sosyal Bilimler Sosyal Bilimler, Matematik ve Fen Bilimleri) ilgili testlere yer verilmiştir. Birinci bölümdeki soruların, tüm adaylar tarafından cevaplandırılması zorunlu tutulmuştur. İkinci bölümdeki soruların hangi adayları tarafından cevaplandırılacağı, öğrencilerin mezun oldukları ortaöğretim ve başvurdukları yükseköğretim programına göre değişiklik göstermiştir. Ayrıca bu iki bölümden alınan puanlar da, yine mezun olunan ortaöğretim ve başvuru yükseköğretim programın gruplarına göre farklı katsayılarla çarpılarak ağırlıklandırılmıştır. Yerleştirmede, önceki yıllarda olduğu gibi, “ortaöğretim başarı puanı” adıyla ortaöğretim diploma notlarına dayalı bir puan eklenmiştir.

Kamuoyunda giderek büyüyen iki tartışma konusundan biri yükseköğretim önündeki yığılma, diğeri ortaöğretim başarı puanlarına uygulanan mezun olunan ortaöğretim kurumuna göre farklı katsayılarla ağırlıklandırılması olmuştur. Bu problemlere, bazı üniversite çevrelerinin seçme ve yerleştirmenin yetersizliği konusundaki şikâyetlerini ve çok geniş bir evrenden az sayıda öğrencinin, içeriği ne olursa olsun, tek sınavla seçilmesinin getirdiği sınırlılıkları da eklemek gerekir.

Son olarak 2011 yılında yapılan bir değişiklikle de yükseköğretime giriş sistemi tekrar iki aşamalı hale getirilmiştir. Bu değişiklikte, sınav yine iki bölümden oluşturulmuş, birinci bölümde ikinci bölüm için seçme amacını güden bir test, ikinci bölümde alanlara göre farklılıklar içeren daha çok ortaöğretimdeki derslerin içeriklerini yoklayan testler uygulanmıştır. Öğrenciler, ikinci bölümde mezun oldukları ve tercih ettikleri yükseköğretim programına göre farklı testlerden sorumlu tutulmuşlar ve aldıkları puanlar buna göre ağırlıklandırılmıştır. Yükseköğretime giriş puanı, birinci ve ikinci bölümden elde edilen puanlara ortaöğretim başarı puanı belli bir ağırlıkla katılarak elde edilmiştir. Adayların yükseköğretime girişteki sıraları bu puana ve tercihlerine göre saptanmıştır.

Yükseköğretime girişteki son uygulamanın önceki iki aşamalı sistemden önemli bazı farkları vardır. Bunlardan birincisi, sınavın birinci bölümünde tüm adaylar için tüm adaylar için ortak olan test önceki uygulamada sadece sınavın ikinci bölümü için seçme görevi görür, alınan puan ikinci bölüm puanına eklenmezken son uygulamada ikinci bölüme seçme görevinin ikinci bölümden alınan puana belli bir ağırlıkla eklenmiştir. İkinci farklılık, ikinci bölüm testlerinin yükseköğretim programlarına göre farklılaştırılmış ve bu farklılıkların hem yükseköğretim programlarına hem de mezun olunan ortaöğretim programlarına göre ağırlıklara yansıtılmış

olmasıdır. Üçüncü farklılık, hem birinci ve hem de ikinci bölümdeki farklı alanlara ait testlerin farklı günlerde uygulanmasıdır. Farklılıklardan dördüncüsü, psikometri yönünden öncekilerden daha önemli olup ÖSYM'nin kuruluşundan bu yana yapılan en çarpıcı değişiklik olmuştur. Maddelerin test içine dağıtılması ve doğru cevapların hem içinde madde hem de testin tümüne göre dağıtılmasıyla ilgili ilkelere uyulmaması olmuştur. Yapılan uygulamada, “kişiye özel kitapçık” adı verilen, aynı sorulardan oluşan sistematik olarak soruların ve doğru cevapların yerlerinin değiştiği bir kitapçık üretilmiştir. Böyle üretimde doğru cevapların da yerleri sırası sistematik olarak belli bir sırada değiştiğinden sistematikliği gören fakat soruların doğru cevaplarını bilmeyen öğrenciler tarafından puan alınabilmesi durumu ortaya çıkmıştır. Nu durum, kamuoyunda, yazılı ve görsel basında, uzman ve üniversite çevrelerinde büyük tepkilere neden olmuştur.

Yüksek öğretime giriş sınavları ortaöğretimi çok fazla etkilemiştir. Bazı yıllarda ortaöğretimin yüksek öğretime öğrenci hazırlama dışındaki görevleri ihmal edilerek bir yüksek öğretim programına girmeye hak kazananlara imkân sağlama amacıyla başarısız öğrencilere yeni sınav hakkı verilmiş veya öğretmenler kurulu kararları devreye sokulmuştur.

Sınava yakın zamanlarda, sonraları lisenin 3. hatta 2. sınıfında liselerde dersler yapılamaz hale gelmiştir. Öyle ki, öğrenciler sınava hazırlanma amacıyla okula gitmemişler, okullarda derslerin akışı aksamış, öğrencileri sınava hazırlama çalışmaları yapılmış, devamsızlık süresini dolduran öğrenciler rapor olarak okula gelmemiş, raporlar bir ara o kadar çoğalmıştı ki resmî kuruluşlar tedbir almak zorunda kalmışlardır. MEB Talim ve Terbiye Kurulu, ortaöğretim programlarında, fen ve edebiyat kollarının yanında yükseköğretim sınavlarındaki puan hesaplama yöntemlerine uygun dal değişiklikleri yapmıştır. Ortaöğretimin yasa ve yönetmeliklerindeki genel görevleri ile hayata ve iş alanlarına birey hazırlama görevleri adeta unutulmuş; bu kurumlar sadece yükseköğretime öğrenci hazırlayan kurumlar haline gelmiştir. Bunun da ötesinde ortaöğretimi olumsuz yönde yönlendirir hale gelmiştir. Öyle ki, bir Talim ve Terbiye Kurulu üyesi, yükseköğretime giriş birinci basamak sınavında yetenek soruları soruluyor gerekçesiyle ortaöğretimde yetenek dersi konulmasını önerebilmiştir. Tepkilerden kurtulmak için zaman zaman ağırlıklandırmalarda değişikliklere gidilmiştir; ancak bu değişiklikler de, başka nedenlerin de etkisiyle kamuoyunda problemlere neden olmuştur; problemler devam etmektedir.

Seçme ve yerleştirmede yaşanan bütün problemlere rağmen, ÖSYM, kuruluşundan itibaren sınavları sağlam ve şaibesiz yapan saygınlığa yüksek bir kurum olmuştur. Bunda, yazılan test maddelerinin bilimsel ve teknik denetimini yapan üniversiteden yarı zamanlı görevlilerle ölçme ve değerlendirme olan danışmanların önemli payı vardır. Ancak 2011 yılı uygulamasında yapılan ve yukarıda değinilen psikometrik hatanın neden olduğu tartışma, saygınlığına kımî bir gölge düşürmüştür. Ancak, ÖSYM bunu aşabilecektir, “Altın yere düşmekle sâkit olmaz.” Atasözü yerindedir.

Diğer Yükseköğretim Kurumlarına Giriş: Lisenin dışındaki ortaöğretim kurumlarına Üniversiteye giriş hakkı verilinceye kadar, yükseköğretime giriş denilince hep lise mezunlarının üniversiteye girişi düşünülmüştür. Halbuki üniversitenin dışında, orta okullara öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri, liselere öğretmen yetiştiren yüksek öğretmen okulları, endüstri meslek liseleri öğretmen yetiştiren erkek teknik yüksek öğretmen okulları, kız meslek liselerine öğretmen yetiştiren kız teknik yüksek öğretmen okulları, din alanında eğitim veren yüksek islâm enstitüleri vardır.

Gazi Eğitim Enstitüsü kurulduğu 1926 yılından itibaren lise mezunlarını sınavsız, öğretmen okulu mezunlarını sınavla almıştır (Dökmen, 1992, Altunya). Daha sonra açılan öteki eğitim enstitülerine de öğrenci alma aynı yöntemle yapılmıştır. Sınavlar önceleri MEB tarafından merkezî sistemle, bazen eğitim enstitülerinin kendilerince yapılmıştır.

Yüksek öğretmen okullarına öğrenci almada herhangi bir giriş sınavı uygulanmamış, ilk öğretmen okulu mezunlarından birinci, ikinci ve üçüncü olanlar lise bitirme sınavlarını dışarıdan vererek, sonraki yıllarda ilk iki sınıfta, ilk üç sırada başarı gösterenler öğretmenler kurulu kararıyla üçüncü sınıfı okumak suretiyle lise mezuniyeti sınavlarına girerek alınmışlardır.

Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Kız teknik Yüksek Öğretmen Okullarına ve yüksek islâm enstitülerine de sınavla öğrenci alınmıştır, sınavlar MEB tarafından yapılmıştır.

Bu kurumlar Yükseköğretim Yasası çıktıktan sonra yükseköğretim şemsiyesi altına alınmış, giriş sınavları da yükseköğretime giriş sınavlarıyla birleştirilmiştir.

Yükseköğretime giriş Cumhuriyet döneminden önceden itibaren problem olmuştur. Önlemlerin hemen hepsi liseden mezuniyet ve yükseköğretime giriş sınavlarıyla çözülmek istenmiş, başka seçenekler üzerinde ya durulmamış ya da düşünülen önlem uygulanamamıştır. Problemin sınavın dışında çalışılan bir çözüm yolu ders geçme ve kredi olmuştur.

Ders Geçme Ve Kredi Düzeni

Ders geçme ve kredi düzeni çalışmaları, ülkemizde eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında sözü edilmesi gereken konulardan biridir.

Ortaöğretimi bugün olandan farklı biçimde düzenleme çalışmalarının geçmişi 1950'li yıllara kadar uzanır. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Reşat Tardu'nun girişimi ile 1953-1954 öğretim yılında 4 çok amaçlı okul açılmış fakat kısa süre sonra kapatılmıştır. VI. ve VII. Millî Eğitim Şûra'larında sınıf geçme yerine ders geçme sistemi önerilmiş, VIII. Millî Eğitim Şûra'sında ortaöğretimde programların çeşitlendirilmesi, ilkeleri benimsenmiş ve sistemin esasları konulmuştur. Bu esaslar şunlardır:

1. Ortaöğretimin ilk sınıfı yöneltme sınıfıdır. Bu sınıftan sonra istekleri de dikkate alınarak öğrenciler yeteneklerine ve derslerdeki başarılarına göre,

- . Yüksek öğretime
- . Hem mesleğe, hem yüksek öğretime
- . Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlara

yöneltirilir.

2. Çeşitli programlar arasında yatay ve dikey geçişlere imkân sağlanır.

3. Sınıf geçme yerine ders geçme sistemi uygulanır.

1970 yılını izleyen zaman içinde bu kararlar yine uygulanamamış, 1974 yılında toplanan IX. Millî Eğitim Şûra'sında konu daha ayrıntılı biçimde ele alınarak ders geçme ve kredi düzeni ile 10'luk not sistemi yerine 5'lik not sisteminin uygulamaya konulması tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyeye uyularak genel lise, endüstri meslek, kız meslek imam hatip ve ticaret liseleri arasından seçilen Türkiye genelinde 16 ortaöğretim kurumunda “Ders Geçme Ve Kredi Düzeni” denemesi başlatılmıştır. Bu denemenin bazı önemli esasları şunlardır:

Öğrencilerin,

. 9. sınıf sonunda öğrencilerin (1) sadece hayata ve iş alanlarına, (2) hem hayata ve iş alanlarına ve yüksek öğretime ve (3) sadece yükseköğretime götüren programlardan birine yöneltilmesi,

. Çok sayıda seçmeli ders açılması,

. Bir okulda, genel lise, meslek lisesi ayırımına gidilmeden öğrencilerin yetenek, başarı ve ilgilerine göre alabilecekleri, okulun ve çevrenin imkânlarına göre olabildiğince çok ders açılması,

. Çevredeki öğrenci sayısına ve imkânlar göre bir yerleşme yerinde sadece bir program uygulayan okulların da açılabilmesi, öğrencilerin bu okullardan da ders alabilmeleri, okullar arasında yatay geçişler yapılabilmesi

. Sınıf geçme yerine ders geçmenin esas olması, her program için belli krediyi sağlayan öğrencinin mezun olabilmesi,

. Üç program türü arasında başarı şartını sağlamak koluyla yatay geçiş yapılabilmesi,

. Öğrenci başarısının beşlik not sistemine göre değerlendirilmesi.

Bu denemeye 1978 yılında son verilmiştir.

Yapılan bir araştırmada (Baykul, Kelecioğlu ve Gelbal, 1993) aşağıdakiler başarısızlığın nedenleri olarak belirtilmiştir:

. Sisteme geçiş, durumları uygun olan okullarda tedrici olarak sağlanacak iken bu şarta uyulmaması, bazı okulların şartları sağlamadan geçmeleri, yönlendirmenin gereği gibi yapılamaması,

. Sistemin uygulandığı okullarda yeteri kadar seçmeli ders açılmaması,

. Farklı alanlardan (programlardan) ders almanın, yeteri kadar gerçekleştirilememesi,

. Öğrencilerin, ailelerin, öğretmen ve yöneticilerin sistem hakkında yeteri kadar bilgilendirilmiş olmaması,

. Okulların idarî yapısı nedeniyle programlar arasındaki geçişlerin gerçekleştirilememesi,

. Yöneltilme için, öğretmen, yönetici ve rehberlik görevlilerinin yeterli olmaması,

. Okullarda, öğrencilerin dersleri olmadığı saatlerde değerlendirebilecekleri yeteri kadar yer olmaması, bu zamanın değerlendirilememesi, öğrencilerin boş saatlerdeki zamanı okul dışında hatta pastane veya kahvehanelerde geçirmeleri, bu durumun okul yöneticilerinin ve ailelerin şikâyetine yol açması.

Belirtilen nedenlerin pek çoğu ortadan kaldırılabilir iken üzerinde çalışılmamış ve MEB Merkez Teşkilâtı yeniden düzenlenememiş ve bu uygulama son sonuçlandırılmadan yürürlükten kaldırılmıştır.

Ders Geçme ve Kredi düzeni 1978 yılından sonra tüm ortaöğretim kurumlarında uygulamaya konulmuş, fakat bir yıllık uygulamadan sonra kaldırılmıştır. Bu başarısızlıkta da yukarıda belirtilen nedenler ve iktidar değişikliği rol oynamıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, 1950’li yıllardan günümüze kadar ortaöğretimde yapısal değişikliğe ihtiyaç duyulmuş, girişimlerde bulunulmuş fakat bir türlü gerçekleştirilememiştir. IX. Millî Eğitim Şûrası’ndan hemen sonra başlatılan denemeye çok hazırlıklı girilmiş, çalışma sırasında bilimsel çevrelerden de destek alınmış ve deneme büyük bir gayretle yürütülmüştür. Bu denemenin başarısızlığa uğramasının yukarıda belirtilenlerden başka nedenleri arasında şunlar önemli yer tutmuştur: (1) 1970’li yılların ikinci yarısında yaşanan anarşi olayları, (2) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüğü arasında koordinasyon kurulamaması, özellikle meslekî ve teknik ortaöğretim genel müdürlüklerinin ve okul yöneticilerinin sistemi desteklememeleri, (3) Türk toplumunun beyaz yakalı insan olma isteği, bunun sonucu olarak hayata ve iş alanlarına götüren programlara isteksizlik, (4) alınan yöneltme kararlarında sadece başarı ölçütüne bağlı olması, (4) yöneltme kararlarında velilerin ikna edilememeleri, iknada yetersiz kalınması ve (5) “bir defaya mahsus olmak üzere” denilerek yöneltme kararların değiştirilmesi.

Sonraki yıllarda, 1739 sayılı Yasa’daki çok amaçlı okul kavramına dayanılarak bazı meslek liseleri çok programlı lise haline getirilmiştir. Bu okullar anılan Yasa’daki çok amaçlı okul kavramıyla bağdaşmamaktadır. Çok amaçlı okul, bir okul içinde, çevrenin imkân ve ihtiyaçlarına göre birden çok programı barındıran, bu programlar arasında geçişin ve yönlendirmenin mümkün olduğu okuldur. Açılan okullarda, sadece kendi içindeki programlar arasından tercih yapılabilmekte, bir okul tipinden diğerine geçiş mümkün olmamaktadır. Örneğin bir yerleşim yerinde ticaret lisesindeki bir programdan genel liseye veya endüstri meslek lisesindeki bir programa geçiş mümkün değildir. Benzer şekilde, liseden de bu okuldaki bir programa geçiş mümkün değildir. Bu uygulama ile çok amaçlı okul ile çok programlı okul kavramları karıştırılmıştır.

Kurumsal Çalışmalar

Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanındaki bilimsel çalışmaların Cumhuriyet döneminde başladığı söylenebilir. Bir yandan bireysel, diğer yandan kurumsal çalışmalar başlamış, üniversitelerde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalları açılmış yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılmış, bilim adamları yetişmiştir.

İlk Çalışmalar: Öner (1994), 1925 yılında İbrahim Alattin Gövsa tarafından Binet-Simon zekâ testinin Türkçe’ye çevrildiğini, bu çalışmanın ülkemizde ölçme ve değerlendirme alanındaki bilimsel çalışmaların başlangıcını oluşturduğunu belirtmektedir.

Kurumsal Çalışmalar: Cumhuriyet dönemindeki kurumsal gelişmeler arasında İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü’nün önemli bir yeri vardır. Pedagoji Enstitüsü 1936 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde kurularak çalışmaya başlamıştır. Bu enstitüde Zekâ ve başarı testleri uygulaması gerçekleştirilmiş, Prof. Dr.Wilhelm Peters, BINET-SIMON testlerinin çocuklara uygulanması üzerine lisansüstü düzeyde çalışmalar yaptırmıştır (www.istanbul.edu.tr/hay/bilgi.php). Pedagoji Enstitüsü’nde yapılan ölçme çalışmalarında Prof. Dr. Sadrettin Celal Antel ve Prof. Dr. Refia Şemin Uğurel’den bahsedilmesi gerekir.

Prof. Sadrettin Celal Antel, zekâ ve başarı testleri uygulamalarını ülkemize getiren ilk kişidir. “Binet-Terman Zekâ Testi”ni Türkçe’ye çevirmiştir. Ballard testinin uygulamasını yaptırmıştır. Ayrıca, ilkokul bitirme sınavlarında kullanılmak üzere, İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü’nde “İlk Tahsil Verim Testi”ni geliştirmiştir. Bu test; Ana Dili, Hesap

(Aritmetik) ve Hendese (Geometri), Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Tabiat olmak üzere altı altı boyuttan ve 328 sorudan oluşmaktadır. Testte yer alan soruların tümü cevaplı olarak hazırlanmıştır (www.istanbul.edu.tr/hay/bilgi.php). Prof. Dr. Sadrettin Celal Antel ayrıca, Declory'nin Sebebe-Sonuç Testini tanıtmıştır (Nartgün, 2006). 1932 yılında yayımladığı “Test Usulü” isimli kitabıyla da, ölçme ve değerlendirme alanındaki temel kavramların ve uygulamaların ülkemize girmesine öncülük etmiştir (www.istanbul.edu.tr/hay/bilgi.php).

Prof. Refia Şemin Uğurel, İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü'nde “Zihin Seviyesi ve Ölçüsü” derslerini vermiştir. Refia Şemin Uğurel 1942 yılında Ordu Alfa testini Türkçe'ye çevirerek adaptasyonunu gerçekleştirmiş, bu testleri İstanbul Üniversitesi'nde ve liselerde uygulamıştır. Şemin 1972 yılında, altı yaş öncesi çocuklar için kullanılabilir tek zekâ testi olan Stanford-Binet testini dilimize çevirmiş ve kültürümüze uyarlayarak standardizasyonunu yapmıştır. Şemin ayrıca Wechsler çocuklar için zekâ ölçeğini (WISC) 1970'te Türkçe'ye çevirmiş ve standardizasyonunu yapmıştır. Bu testin 1974 yılında revizyonu yapılmış (WISC-R) formu, I. Savaşır ve N. Şahin tarafından tekrar Türkçe'ye uyarlanmıştır. Özellikle Stanford-Binet, WISC ve WISC-R ilk standardize edildikleri dönemden günümüze halen eğitim, psikoloji, psikiyatri, nöroloji alanlarında uygulamalarda, araştırmalarda ve lisansüstü çalışmalarda en sık kullanılan zekâ testleridir (www.istanbul.edu.tr/hay/bilgi.php).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan çalışmalar arasında Mehmet Naci Ecer ve H. Gerçel'in çalışmalarının da anılması gerekir. 1932 yılında Mehmet Naci Ecer, “Pedagojide Test Usulü” adlı eserini ve 1931 yılında “Zekâ Ölçüleri” kitabı yeni harflerle yayımlamıştır (Nartgün, 2006).

1930'lu yıllarda başarı testleri hazırlamada gelişmeler yaşanmış, İbrahim Alaattin Gövsa “Çocuklarda Zekâ Ölçüleri” adlı eseri, H. Gerçel'in “Okul Çocuklarının Kabiliyetlerini Nasıl Teşhis Etmeli” ve Şevket Salih Soysal'ın “Küçük Çocuklarda Zekâ Muayeneleri” adlı tercümelemleri yayımlanmıştır.

1940'lı yıllarda Muzaffer Şerif Başoğlu'nun “Stanford Binet Bireysel Zekâ Testi ve “Zekânın Ölçülmesi” adlı eserinin Türkçe tercümesi, Hüsnü Cırtlı'nın “Terbiye ve Öğretimde Metot” ve 1945 yılında Refia Şemin Uğurel'in “Zihin Seviyesi Nedir” adlı eseri yayımlanmıştır. Cırtlı, öğrencilerine çeşitli başarı testleri hazırlatmış ve Ankara'daki okullarda uygulamıştır (Nartgün, 2006).

Ülkemizde 1940'lı yıllarda meslekî ve teknik eğitime önem verilmeye, bununla birlikte meslek okulları çoğalmaya başlamış ve meslek seçimi ön plana çıkmıştır. Bu yıllarda “Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin meslek kabiliyetlerini bilimsel metodlarla saptayıp okuldaki öğrenim dallarına ayırmak, eğitmek ve isteyen kuruluşların öğrenci ve eleman seçimlerine yardım etmek” amacıyla Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda Fikri Gürsel tarafından Psikoteknik Laboratuvarı kurulmuştur (Tan, 1989'dan naklen Nartgün).

1950'li yıllarda, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında başlattığı çalışmalar örnek alınarak Millî Savunma Bakanlığı bünyesinde “Ordu Test Bürosu” kurulmuş, askere alınan er ve yedek subayların ordu içindeki görevlere yerleştirilmeleri bu büro tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu büro daha sonra kapatılmıştır (Özguven, 1994).

1953 yılında MEB Talim Ve Terbiye Dairesi bünyesinde, psikolojik testler hazırlama, ölçme alanında personel yetiştirme, testlerle ilgili inceleme, araştırma ve yayımlar yapma amaçlarıyla “Test Ve Araştırma Bürosu” kurulmuştur. Test ve Araştırma Bürosu'nun kuruluş yıllarında ABD'den danışman olarak uzmanlar getirilmiş ve bir grup eğitimci ABD'ye ölçme ve

değerlendirme alanında lisansüstü eğitim amacıyla gönderilmiştir (Özgüven, 1994). Gidenler, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini tamamlayarak dönmüşler, MEB bünyesindeki diğer devlet kuruluşlarında önemli görevler üstlenmişlerdir. Bir kısmı da üniversitelerde ilk ölçme ve değerlendirme çalışmalarını başlatmış ve sürdürmüşlerdir.

Test Ve Araştırma Bürosu, eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında önemli hizmetlerde bulunmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: Kuruluşundan itibaren ilk ve ortaokul düzeylerinde seçme amacıyla kullanılan yetenek testlerinin tercüme edilmesi, ortaöğretim düzeyindeki okullar için parasız yatılı sınavlarının yapılması, rehberlikte kullanılacak testlerin hazırlanması ve uygulanması, 1960-1970 yıllarında, MEB'na bağlı yüksek okulların giriş sınavlarının yapılması, rehberlik ve psikolojik danışma alanında testlerin geliştirilmesi, testlerin uygulanması ve sonuçlarının yorumlanması alanında uzman personelin yetiştirilmesi. Test ve Araştırma Bürosu'nun çoktan seçmeli testlerin makine ile puanlanması, puanların analizlerinin yapılması, sonuçlarının yorumlanması gibi çoktan seçmeli testlerle ilgili teknolojinin ülkemize getirilmesinde önemli katkıları olmuştur (Özgüven, 1994).

Test Ve Araştırma Bürosu MEB bünyesinde kurulan Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı bünyesine alınmış, çalışmalarını bir özel ad verilmeden bu daire içinde sürdürmüştür. 1975 yılında Planlama Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi'nin kapatılıp Talim Ve Terbiye Dairesi'ne bağlanmasından sonra, MEB'nin ölçme ve değerlendirme çalışmaları Talim ve Terbiye Dairesi bünyesinde "Ölçme Ve Değerlendirme Birimi" tarafından yerine getirilmiştir. Gerek Planlama Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi, gerekse Talim Ve Terbiye Dairesi Başkanlığı zamanında ölçme ve değerlendirme hizmetleri genişlemiştir. Bu hizmetler arasında rehberlik ve psikolojik testlerle ilgili çalışmaların; devlet parasız yatılılık, fen liselerine giriş, bazı derslerin öğretiminin yabancı dilde yapıldığı okulların giriş, bazı yıllarda uygulanan meslekî ve teknik ortaöğretim okullarına, MEB'na bağlı yüksek okullara giriş sınavları anılan ölçme ve değerlendirme birimi tarafından yapılmıştır. Bu sınavlarda ölçme aracı olarak kullanılan çoktan seçmeli testlerin hazırlanmasından sonuçların alınmasına ve duyurulmasına kadar bütün aşamalar bu birim tarafından gerçekleştirilmiştir. Puanlama ve bilgi işleme çalışmalarında zamanın ileri teknolojisi kullanılmıştır.

MEB'nin ölçme ve değerlendirme hizmetleri 1980 yılında Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak "Ölçme Ve Değerlendirme Dairesi'ne" verilmiş, halen bu Genel Müdürlük'çe yerine getirilmektedir. Anılan merkez bu gün, devlet parasız yatılılık, fen liselerine giriş, Anadolu liselerine giriş, ortaöğretime giriş, özel okullara giriş, Polis Koleji, ehliyet ve istekte bulunan kuruluşların sınavlarını günümüz teknolojisini kullanarak yapıp sonuçlarını duyuran önemli bir birim olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Ölçme ve değerlendirme konusunda ülkemizde belirtilmesi gereken diğer önemli bir kurum Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi'dir (ÖSYM). ÖSYM, yükseköğretime giriş sınavları yanında, 657 Sayılı Yasa gereği olarak kamu kuruluşlarına alınacak personeli seçme (KPSS), doçentlik dil, yüksek lisans (ALES) ve kamu kuruluşlarının istekleri olan sınavları yapmaktadır. Yükseköğretime giriş sınavlarıyla ilgili ayrıntılı açıklama yukarıda yapılmıştır.

Millî Eğitim Şuraları: Eğitimde ölçme ve değerlendirme konusu Millî Eğitim Şûra'larında da yer almış, öğrenci başarısının saptanması ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar ve yöneltme konularında kararlar alınmıştır. Bunlardan, 1971 yılında yapılan VIII. Millî Eğitim Şurasından itibaren öğrencileri yöneltme ile ilgili alınan kararlar eğitim sistemimiz tarafından önem taşımaktadır. VIII. Millî Eğitim Şurası'nda, öğrencilerin "... ilgi, istidat ve yeteneklerini

geliştirerek gerekli bilgi, beceri ve davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onları ... bir meslek sahibi yapmak...” (MEB 1971) denilmek suretiyle yöneltme konusunda önemli bir adım atılmıştır. Yöneltilmenin gerçekleştirilmesi düzenlemelerin yapılmasına 1973 yılında çıkarılan “Millî Eğitim Temel Kanunu’nda (Resmî Gazete, Sayı: 14574) yer verilmiştir.

1974 yılında yapılan IX, Millî Eğitim Şurasında, VII. Şura’da alınan ve yukarıda belirtilen yöneltme kararına işlerlik kazandırmak amacıyla yukarıda açıklanan “Ders Geçme ve Kredi Düzeni”nin denemesine dair hükümler (MEB 1974) getirilmiştir. Bu deneme lise, meslek ve teknik okullar arasından seçilen 16 ortaöğretim kurumunda denemeye konulmuş, maalesef 1978 yılında yaygınlaştırılmadan kapatılmış, ikinci defa uygulamaya konulması da başarısızlığa uğramıştır.

Daha sonraki şuraların hemen hepsinde ölçme ve değerlendirme konusuna yer verilmiştir. Bunlardan, 17. Millî Eğitim Şurası’nda alınan OKS’nin kaldırılarak ilköğretimden itibaren yöneltilmenin gerçekleştirilmesi hakkında alınan karar önemlidir. Maalesef bu karar uygulanmamış, sadece sekizinci sınıf sonunda yapılan OKS yerine 6, 7 ve 8. sınıfların sonuna “Seviye Belirleme Sınavı” (SBS) adıyla üç sınav konulmuştur.

Millî Eğitim Şura’larında ölçme ve değerlendirme konusunda alınan çok karar vardır. Bunlar eldeki yazının sınırlarına sığmaz, ayrı bir makale olacak kadar geniştir. Yukarıda sadece eğitim sistemimiz yönünden çok önemli görülenler belirtilmiştir.

Üniversitelerde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programlarının Açılması

Test ve Araştırma Bürosu’nun açılmasından sonra eğitimde ölçme ve değerlendirme konusundaki çalışmalar önem kazanmaya başlamış, anılan büronun sorumluluğunda eğitim enstitülerinde ölçme teknikleri konusunda seminerler düzenlenmiştir. Bu seminerlerde yerli ve yabancı uzmanlar eğitici olarak görev almış, öğretmenler kursiyer olarak katılmışlardır (Tan’dan naklen, Nartgün.). Aynı yıllarda Gazi Terbiye Enstitüsü’nde “Ölçme Teknikleri” adlı bir ders açılmıştır.

Daha sonra, öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarında, öğretmenlere hizmet-içi eğitim programlarında Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme kursları açılmış, açılmaya devam edilmektedir. Bu arada, üniversitelerce öğretmen yetiştirilmek amacıyla açılan sertifika programlarına Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme dersleri konulmuştur.

Bu sırada, olumsuz bir durum olarak Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme dersi Program Geliştirme ve Öğretim Programı dersi ile birleştirilerek tek bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu iki ders eğitim bilimleri alanında ayrı bilim dallarıdır. Bunların birleştirilmesi anılan iki dersten birinin ihmalini getirirdi. Nitekim bu dersin öğretim sorumluluğunu yürüten öğretim sorumlusunun alanı program geliştirme ise ölçme ve değerlendirme ihmal edilmiş, ölçme ve değerlendirme ise program geliştirme ihmal edilmiştir. Bu birleşik dersin sorumluluğu daha çok program geliştirme alanında yetişen öğretim elemanları tarafından yürütüldüğünden çoğunlukla ihmale uğrayan ölçme ve değerlendirme olmuştur. Burada belirtilmek istenen, bir alanın ihmale uğramasından çok, öğretmen adaylarının bu alanda yetişememesi, dolayısıyla okullardaki ölçme ve değerlendirme hizmetlerinin gereği gibi yürütülememesine neden olunmasıdır. Bu yanlış, daha sonra eğitim fakültelerinin programlarında düzeltilmiştir.

Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanındaki çok önemli kurumsal gelişme, Üniversitelerde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme bilim dalında lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının açılması olmuştur.

Eğitim Fakülteleri bünyesinde 1987 yılında, Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme Anabilim Dalları açılarak lisans düzeyinde eğitim başlatılmıştır. Bu anabilim dalının açılışından itibaren eğitimde ölçme ve değerlendirme, eğitim yönetimi ve denetimi ile eğitimde program geliştirme ve öğretim bilim dallarının lisans programı olamayacağı, ancak yüksek lisans ve doktora programlarının açılabilceği tartışması hep güncel kalmış, sonunda YÖK kararıyla 2001 yılında kapatılmıştır.

Makalenin yazıldığı tarihte Hacettepe, Ankara, Bolu Abant İzzet Baysal ve Mersin Üniversitelerinde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme programları vardır. Bu programların açılış, öğretim programı, öğrenci sayıları ve öğretim kadrolarıyla ilgili bilgiler aşağıda özetlenmektedir.

Hacettepe Üniversitesi: Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programlarından ilki Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesinde 1974-1975 öğretim yılında doktora programıyla başlatılmıştır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası çıkarıldıktan sonra Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakülteleri kapatılmış, aynı Yasa ile Eğitim Fakülteleri açılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi de bu yasa çıkarılışı ile birlikte açılmıştır. 1983 yılında Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı açılarak bu bilim dalında lisans programı başlatılmıştır. Lisans düzeyindeki eğitim, 2001 yılında kadar devam etmiş, Yükseköğretim Kurulu tarafından Eğitimde Program Geliştirme, Eğitim Yönetimi alanlarındaki ana bilim dallarıyla birlikte Eğitimdeki Ölçme ve Değerlendirme bilim dalında lisans düzeyinde eğitim kapatılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yüksek lisans ve doktora programları 2547 Sayılı Yasa ile kurulan Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı tarafından devam ettirilmektedir. Kuruluşundan günümüze kadar geçen süredeki lisans mezunları ile yüksek lisans ve doktora programlarının sayıları Tablo 1'de, kadrolu öğretim elemanı sayıları Tablo 2'de, 2011 yılı yüksek lisans ve doktora programlarındaki dersler Tablo 3'te görüldüğü gibidir.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi: Ankara Üniversitesi bünyesinde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanında ilk kurumsal gelişme 1994 yılında Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Eğitim Bilimleri Bölümü altında "Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı"nın açılmasıyla olmuştur. Bu birimdeki eğitimde ölçme ve değerlendirme çalışmaları, eğitimde psikolojik hizmetlerle birlikte yürütülmüştür. 2007 yılında Yükseköğretim Kurulu'na ülkemizdeki eğitim alanında tüm lisans programlarıyla birlikte kapatılmış, 2009 yılında "Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bölümü" olarak tekrar açılmıştır. Bu bölüme bağlı olarak eğitimde ölçme ve değerlendirme çalışmaları önceden olduğu gibi, eğitimde psikolojik hizmetlerle birlikte yürütülmüştür. Anılan bölümde 1971 yılından itibaren ölçme ve değerlendirme yüksek lisans programı yürütülmektedir. Aynı alandaki doktora programı 1973 yılında başlatılmıştır her iki program da devam etmektedir. 2011 yılı itibariyle ilgili alandaki doktora ve yüksek lisans programlarından mezun olan öğrenci sayıları Tablo 1 ve öğretim kadrosu da Tablo 2 ve programlarda yer alan dersler de Tablo 3'te görüldüğü gibidir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanında sadece yüksek lisans programı vardır; bu program Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından yürütülmektedir ve

2004 yılında başlatılmıştır. Öğrenci sayıları Tablo 1 ve akademik kadrosu da Tablo 2 ve programlarda yer alan dersler de Tablo 3’te belirtildiği gibidir.

Mersin Üniversitesi: Mersin Üniversitesi’nde eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında sadece yüksek lisans programı bulunmaktadır. Bu program 2004 yılında açılmıştır. Mezun olan öğrenci sayıları Tablo1, öğretim elemanı sayıları Tablo 2 ve programdaki dersler de Tablo 3’te belirtilmiştir.

Ülkemizde ölçme ve değerlendirme alanına önemli katkıda bulunan kuruluşlardan biri de Türk Psikologlar Derneğidir. Çok önceki yıllarda kurulmuş olan bu dernek 1997 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernekler kapsamına alınmıştır. Anılan dernek kuruluşundan beri psikoloji alanındaki ölçme çalışmalarında bulunmaktadır; bu çalışmalar eğitimde ölçme ve değerlendirme alanına da katkı sağlamaktadır. Türk Psikologlar Derneği, kurduğu “Test Bankası” ile test ve ölçme alanında kitaplardan oluşan bir arşiv hazırlamış, ilgili kişilere ölçme aracı sağlamada yardımda bulunmak, yurt dışında geliştirilmiş testleri ülkemize kazandırma, özgün ölçme araçları hazırlama, test geliştirme ve istatistik konularında kurslar düzenleme çalışmalar yapmaktadır (Türk Psikologlar Derneği, 2004’ten naklen Nartgün).

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılan Yayınlar

Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında kitaplar ve dergilerde makaleler de yayımlanmaktadır. Kitapların bazıları üniversitelerin eğitim fakültelerindeki ölçme ve değerlendirme derslerindeki öğrencileri, öğretmenleri, ilk ve ortaöğretim müfettişlerini hedef kitle olarak seçmiştir; bazıları bu alanda lisans, bazıları da yüksek lisans ve doktora düzeyindedir.

Kitaplardan bazıları şunlardır:

Şans Başarısının Test Puanlarına Etkisi: Prof. Dr. M. Fuat Turgut tarafından yazılan bu kitapta, çoktan seçmeli testlerde şans başarısı, madde ve test istatistiklerine etkisi açıklanmaktadır. 1971 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından basılmıştır.

Eğitimde Başarının Ölçülmesi: İbrahim Yurt tarafından 1968 yılında MEB tarafından basılarak Meslekî ve Teknik Öğretim Kitapları arasında çıkmıştır.

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme: Bu kitap 1976 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Halil Tekin tarafından yazılmış, ölçme ve değerlendirmenin yanında eğitimde program geliştirme yönüne de ağırlık vermiştir. Acı bir trafik kazasında kaybettiğimiz Doç. Dr. Halil Tekin’den sonra kitabın yayımı eşi tarafından sürdürülmektedir.

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları: Bu kitap da, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Fuat Turgut tarafından yazılmıştır. Kitapta, ölçmenin temelleri, eğitimdeki ölçmelerde başvuru ölçme araç ve yöntemleri, hazırlanmaları ve kullanılmaları, değerlendirme ve not verme, sınavlar açıklanmaktadır. İlk baskısı 1977 yılında çıkarılmış, 10. baskıda durdurulmuştur. Kitap, eğitimde ölçme ve değerlendirme alanının klâsikleşmiş kitabı durumundadır.

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları: Bu kitap, yukarıda anılan Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları adlı kitabın güncellenmiş, 2005 ve 2006 yıllarında MEB tarafından çıkarılmış yeni ilk ve ortaöğretim ders programlarındaki ölçme ve değerlendirme çalışmalarını

da kapsayacak şekilde genişletilmiş halidir. 2010 yılında Pegem A yayınevi tarafından basılmıştır, yayımı devam etmektedir.

Test Hazırlama Kılavuzu: Prof Dr. Durmuş Ali Özçelik tarafından yazılan bu kitapta, çoktan seçmeli test maddelerinin yazılması ve test geliştirme açıklanmaktadır. Kitabın ilk iki baskısı ÖSYM, üçüncü baskısı 2010 yılında Pegem A yayınevi tarafından yapılmıştır.

Ölçe ve Değerlendirme: Prof. Dr. Durmuş Ali Özçelik tarafından yazılan bu kitapta, ölçme, değerlendirme ve program geliştirme ilkeleri açıklanmakta, ölçmenin değerlendirmede kullanılmasına ağırlık verilmektedir. Kitabın ilk üç baskısı ÖSYM, sonraki baskısı 2010 yılında Pegem A yayınevi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Okullarda Ölçme ve Değerlendirme: Bu kitap da Prof. Dr. Durmuş Ali Özçelik tarafından yazılmıştır. Kitapta, bilişsel davranışların ağırlıklı olmak üzere, bilişsel duyuşsal ve psikomotor davranışların ölçülmesi üzerinde durulmaktadır. Kitap Pegem A yayınevi tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır.

Eğitim, Program, Öğrenme, Öğretim ve Değerlendirme: Bu kitap Bloom taksonomisinin revizyonu olan ve Anderson ve arkadaşları tarafından yazılıp Durmuş Ali Özçelik tarafından dilimize tercüme edilmiştir. Kitap Pegem A yayınevi tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır.

Ölçekleme Teknikleri: Prof. Dr. Mehmet Fuat Turgut ve Doç. Dr. Yaşar Baykul tarafından yazılmıştır. Bu kitapta, sınıflama ve sıralama ölçeklerindeki veri kümelerinden eşit aralıklı ölçmeler elde edilmesine ait teknikler açıklanmaktadır; eğitim ve psikolojinin yanında, ekonomi ve ilgili diğer alanlardaki ölçekleme çalışmalarında yararlanılabilecek bir kitaptır. Kitap 2001 yılında Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından basılmıştır.

Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klâsik Test Teorisi'nin açıklandığı bu kitap, Hacettepe Üniversitesi Profesörlerinden Prof. Dr. Yaşar tarafından yazılmış, ilk baskısı ÖSYM tarafından yapılan bu kitabın ikincisi baskısı 2010 yılında PegemA yayıncılık tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme: Hacettepe Üniversitesi Profesörlerinden Durmuş Ali Özçelik tarafından yazılan bu kitap, eğitimde ölçme ve değerlendirme metot ve tekniklerini açıklamaktadır. İlk üç baskısı Kitapta ölçme, program geliştirme alanıyla da ilişkilendirilerek program değerlendirmeye de katkı sağlar niteliktedir. ÖSYM tarafından yapılan kitabın son baskısı 2010 yılında PegemA yayınevi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Öğrenci Başarısının Belirlenmesi: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç Dr. Ömer Kutlu, Celal Deha ve İsmail Karakaya tarafından yazılmıştır. İlk baskısı 2008, ikinci baskısı 2009 yılında Pegem A Yayıncılık tarafından yapılmıştır.

Sürelî Yayınlar: Sadece eğitimde ölçme ve değerlendirme alanına ait bir sürelî yayın henüz yoktur. Ancak SSCI'ya dahil dergilerden Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Eğitim Derneği'nce çıkarılmakta olan Eğitim ve Bilim, Anı yayıncılık tarafından çıkarılan Eğitim Araştırmaları'nda eğitimde ölçme değerlendirme alanında makaleler yayımlanmaktadır. Ayrıca, Tekişik Vakfı'nca çıkarılan "Çağdaş Eğitim", PegemA Yayıncılık tarafından çıkarılan Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi'nde de bu alanla ilgili yazılar yayımlanmaktadır.

DEĞERLENDİRME

Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında, Cumhuriyet döneminden önce, Türkler’de zaman zaman dünyada ilk hatta örnek kabul edilebilecek uygulamalar olmuştur. Bu yazının önceki sayfalarında bu çalışmaların bazı örnekleri belirtilmiştir. Ancak, bu çalışmalar devam ettirilmemiş, yaygınlaştırılmamış, hatta uygulamaların yapıldığı kurumlarla beraber yok olmuştur. Cumhuriyetle birlikte eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında, yurt dışına eğitime gönderilip dönenlerin de katkılarıyla ve kişisel gayretlerle gelişme başlamış, kısa zamanda kurumsal çalışmalarla hız kazanmıştır.

1915 yılında başlayıp Cumhuriyetle birlikte hız kazanan gelişmeler ihmal edilemeyecek düzeydedir. Bu gelişmelerde başlangıçta Fransa, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri’ndeki gelişmelerden büyük ölçüde etkilenildiği söylenebilir. Ancak ülkemiz, özellikle yüksek öğretime öğrenci seçmede, kendi imkân ve becerisiyle önemli başarılar elde etmiştir. Gerek orta, gerekse yükseköğretime girişte ciddi problemler yaşanmaktadır. Ancak, bu problemler sınav sisteminden çok eğitim sistemimizin ortaöğretim bölümünde ihtiyaç olan yeniden yapılanmanın gerçekleştirilemeyeşinden kaynaklanmaktadır.

MEB’nin bu konuyla ilgili çalışmaları çok yakın zamana kadar, öğrencilere not verme ve ülke genelinde yaptığı sınavlarla sınırlı kalmıştır. Ancak, 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren sınıf geçme ve sınav yönetmeliklerinde, değerlendirmenin öğrenme eksiklerinin saptanması ve öğretimin değerlendirilmesi amaçlarıyla kullanılmasına dair bazı hükümlere ve sınırlı uygulamalara yer verilmiştir. Sınırlı da olsa, aşağıda belirtilen fakültelerden mezun olanların okullarda görev almalarının bunda önemli payı vardır. Değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının seçilmesinde maalesef çeşitliliğe yer verilememiştir. Araçların puanlama güvenilirliklerine ve geçerliklerine önem verilmemiştir. Ayrıca, bazen çoktan seçmeli soruların kullanılması zorunlu hale getirilmiş, bazen de adeta yasaklanmıştır. Böylece araç kullanmada bir uçtan diğerine gidilmiş, değerlendirmenin ve ölçülecek davranışların amacına uygun ölçme araçlarının seçilmesi kavramı henüz yerleşmemiştir. Önceki yıllarda, yükseköğretime, Anadolu ve fen liselerine öğrenci seçme amacıyla yapılan sınavlarda çoktan seçmeli testlerin kullanılması nedeniyle çoktan seçmeli sorular ön plana çıkmış, diğer ölçme yöntemleri neredeyse unutulmuştur. Ancak, 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan yeni ilköğretim programlarıyla birlikte çeşitli ölçme tekniklerine yer vermeye başlanmıştır. Bu zamanda da alternatif ve yeni ölçme araçları adı altında, öğrenci dosyalarına (portfolyo), günlüklere, anekdotlara, sıralama ölçeğinde puanlar veren analitik ve bütüncül puanlama tekniklerine vb. yer verilmiştir. Bu araçlar ve teknikleri, klâsik yazılı yoklamalara, kısa cevaplı sorulara ve çoktan seçmeli testlere alternatif değildir; ayrıca yeni de değildir. Alternatif değildir, çünkü her birinin kullanılma amaçları farklıdır. Geleneksel diye adlandırılan tekniklerle birlikte ölçmenin amacına bağlı olarak hepsi de kullanılır. Yeni değildir, çünkü bu teknikler çok önceki yıllardan beri vardır. Hatta 1950’li yıllarda ilk ve orta öğretmen okullarında kullanılmıştır. İlköğretmen okullarında günlüklere, anekdotlar, sosyogramlar ve diğerleri meslek derslerinde öğretilmekte ve her öğretmen adayının birer öğrenci dosyası olmak zorunda idi.

Ülkemizde yapılan eğitim araştırmalarında yabancı ülkelerde geliştirilen ölçekler fazlaca kullanılmaktadır. Kullanılma sırasında ya ilgili ölçeğin psikometrik özelliklerine bakılmamakta ya da geliştirildiği ülkelerde hesaplanan psikometrik özellikler geçerli ve yeterli kabul edilmektedir. Eğitim gibi kültürel yönü ağır basan bir alandaki ölçekler geliştirildiği ülkenin özelliklerine bağlıdır, başka bir ülke şartlarında psikometrik özelliklerinin korunacağı söylenemez. Ayrıca, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılanlarda da, ölçeğin tercümesinin

geçerli olduğuna dair çalışma yapılmamaktadır. Ülkemizde, eğitimde kullanılacak ölçekleri geliştirebilecek yeterlikte ve sayıda uzman artık vardır. Eksik olan, çalışmaların kişisel gayretlerin ötesine götürülmesidir. Bu nedenle anılan alanda çalışmalarda bulunacak bir birimin kurulması gereklidir.

Ölçme ve değerlendirme alanındaki araştırmalar, eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi, zaman ve para isteyen çalışmalardır. Yüksek lisans ve doktora gereği yapılan araştırmalar birçok sınırlılıklar nedeniyle yeterli olmamaktadır. Bunun için de sağlam bir kuruluşa ihtiyaç vardır. Bu birim Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) veya TÜBİTAK olabilir. ÖSYM önceki yıllarda ölçme ve değerlendirme alanında araştırma ve yayım etkinliklerinde bulunmuştur. Bu çalışmalar tekrar başlatılıp genişletilerek eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında teorik ve uygulamalı çalışmalar da yapacak yayımlarda bulunacak hale getirilebilir.

Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yüksek lisans ve doktora çalışmalarında yaşanan bir problem alana gelen adayların yüksek lisans ve doktora öncesindeki eğitimlerinden gelmektedir. Eğitim, psikoloji ve istatistik bilim dallarından büyük ölçüde destek almaktadır. Bu nedenle yüksek lisans ve doktora eğitimi programlarında, özellikle program geliştirme, eğitim psikolojisi, öğrenme-öğretme teorileri ve istatistik alanlarında tamamlayıcı eğitime ağırlık verilmesi gereklidir. Doktora ve yüksek lisans programlarındaki bu eksikliğin giderilmesi amacıyla programlarda değişikliklere gidildiği mutlulukla izlenmektedir.

İlk ve ortaöğretim okullarımızda öğretmenlere yardımcı olacak ve okulun bütününe hizmet verecek ölçme ve değerlendirme elemanlarına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç yeni ders programlarının hizmete konulmasıyla daha da artmıştır. 2005 ve 2006 yıllarında MEB tarafından yürürlüğe konulan ilk ve ortaöğretim ders programlarına göre, okullarımızda, matematik, Türkçe, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler derslerinin her birinde öğretmenlerin tutmaları gereken 20'den fazla ölçme ve değerlendirme formu vardır. Öğretmenlerin bunları kullanmakta zorluklarla karşılaştıkları, yardıma ihtiyaç duyulduğu hem yetkililer tarafından belirtmekte hem de bilimsel toplantılarda dile getirilmektedir. Bu tür hizmetler eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yetişmiş elemanı gerektirir. İhtiyaç sadece okullarla sınırlı değildir; ilçe ve il düzeyinde yapılacak sınavlar ve eğitimi geliştirme amacıyla yapılacak araştırma ve inceleme çalışmalarında ehil kimselerin görevlendirilmesi şarttır. Bu elemanların ölçme ve değerlendirme alanında yetişmiş kimseler olması gerekir. Buna karşın ülke genelinde anılan alanda yetişmiş eleman henüz yeterli sayıya ulaşmamıştır. Okullarda yönetmelikler gereği bulunması gereken ölçme ve değerlendirme birimlerinde, alanda yetişmemiş kimseler “uzman” adı altında görevlendirilmektedir. Bu nedenle Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde kadrolarının zenginleştirilmesi ve daha çok doktoralı eleman yetiştirilerek başka eğitim fakültelerinde eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yüksek lisans ve doktora programlarının açılmasına yardımcı olunması; buna Mersin ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinin kadrolarının genişletilmesi önem taşımaktadır.

Ülkemiz eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında akademik kurumlarını kurabilmiş, alanda bilgi üretmeye de başlamıştır. Özellikle ülkemiz şartlarına uygun ölçme ve değerlendirme araçlarını üretmede daha gayretli olmamız, tercüme ve adaptasyon düzeyinden çıkmamız gerekir.

İlköğretim okullarının 7. ve 8. sınıflarına fen liseleriyle Anadolu liselerine giriş için uygulanan seviye belirleme sınavları, ilköğretim okullarını, görevlerini yapamaz hale getirmiştir. Öğrenciler, ailelerin ve öğretmenlerin de baskısıyla ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardan itibaren bu sınavlara hazırlanmaya başlamakta, özel öğretmenlerden veya dershanelerden ders

almaya koşmak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu sınavlar ayrıca öğrencilerin psikolojisini de bozmaktadır. Diğer taraftan ilköğretim son sınıf, çocukların ilgileri henüz tam olarak oluşmadığı ve yeteneğın gelişmesinin hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde çocukların belli bir okula gönderilmesi eğitim açısından da sakıncalıdır. Bu nedenlerle seviye belirleme sınavlarının kaldırılması, bunun yerine öğrencileri yöneltme amaçlı ölçme uygulamaları yapılması hem öğrenciler hem de ülke için daha faydalı olur.

Ülkemizde, ölçme uygulamaları değerlendirmenin onarıcı özelliğı amacıyla kullanılmamaktadır. Okul biriminden başlayarak ilçe, il ve ülke çapında yapılacak geniş kapsamlı ve öğretim programlarındaki hedef davranışları örnekleyen sınavların yapılması bir yandan eğitim kalitesini yükseltir, diğer yandan okullar, ilçe ve iller arasındaki eğitim farklılıkların azaltılmasına yardımcı olur. Ancak bu sınavların, asla öğrencilere not verme veya onları herhangi bir şekilde değerlendirme amacıyla kullanılmaması gerekir.

	Lisans	Yüksek lisans	Doktora
Hacettepe Ün.	564	142	55
Ankara Ün.	-	58	18
Abant İzzet Baysal Ün.	-	13	-
Mersin Ün.	-	12	1
TOPLAM	564	225	74

	Profesör	Doçent	Yardımcı Doçent	Araştırma görevlisi	Öğretim görevlisi
Hacettepe Ün.	1	3	5	5	-
Ankara Ün.	1	1	4	12	-
İzzet Baysal Ün.	-	2	1	-	-
Mersin Ün.	2	-	2	3	1
TOPLAM	4	6	12	20	1

TABLO 3 ÜNİVERSİTELERE GÖRE, EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDAKİ DERSLER			
Hacettepe Ün.	Ankara Ün.	Abant İzzet Baysal Ün.	Mersin Ün.
Eğitim İstatistiği	Psikolojik Ölçmenin Temelleri	Abant İzzet Baysal	Araştırma Teknikleri I
Eğitimde Ölçme Teknikleri	Maksimum Performansın (Yetenek ve Başarının) Ölçülmesi	Eğitim istatistiği	Eğitim Tarihi
Test Geliştirme Teknikleri	Başarı Testlerinin Geliştirilmesi	DeneySEL desenler ve varyans analizi	Psikolojik Testler
Bilgisayarda Ölçme Uygulamaları	Davranış Bilimlerinde İstatistik I	Test geliştirme teknikleri	Ölçme Teknikleri
Varyans Analizi ve Araştırma Desenleri	Davranış Bilimlerinde Araştırma	Psikolojik ölçme aracı geliştirme uygulaması	Ölçek Geliştirme
Program Geliştirme ve Değerlendirme I	Tipik Performansın Ölçülmesi	Program değerlendirme	İzleme ve Değerlendirme
Program Geliştirme ve Değerlendirme II	Genel Yetenek Testlerinin Geliştirilmesi	Araştırma teknikleri	Araştırma Teknikleri II
Araştırma Teknikleri I	Üst Düzey Zihinsel Özelliklerin Ölçülmesi	Tez semineri	İstatistik I (Bilimsel Hazırlık Dersleri)
Tez Semineri	Davranış Bilimlerinde İstatistik-II		İstatistik II (Bil. Haz.)
Özel Konular	Tutum Ölçme Teknikleri		Program Gel. Ve Uygulamaları (Bil. Haz.)
			Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Giriş (Bil. Haz.)
			Öğrenme Psikolojisi (Bil. Haz.)

TABLO 4		
ÜNİVERSİTELERE GÖRE, EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BİLİM DALI DOKTORA PROGRAMINDAKİ DERSLER		
Hacettepe Ün.	Ankara Ün.	Mersin Ün.
Çağdaş Türk Eğitiminin Sorunları	Bireysel Zekâ Ölçekleri ve Sorunları	Puanlama ve Değerlendirme (Bil. Haz.)
Ölçme ve Değerlendirmede Güncel Sorunlar	Davranış Bilimlerinde İleri İstatistik	Psikometri I (Bil. Haz.)
Ölçmenin Psikolojik Temelleri	Nitel Araştırma ve Veri Analizi	Örnekleme Teknikleri (Bil. Haz.)
Öğrenme ve Öğretmen Süreçleri	Geniş Ölçekli Testler ve Değerlendirme	Psikometri II (Bil. Haz.)
Program Değerlendirme	Davranış Bilimlerinde İleri Araştırma	Araştırma Yaklaşımları ve Teknikleri (Bil. Haz.)
Çok Değişkenli İstatistik	Davranış Bilimlerinde İleri İstatistik Uygulamaları	Eğitim Programları ve Öğretim (Bil. Haz.)
Ölçekleme Teknikleri	Madde-Tepki Kuramı	Madde Tepki Kuramları I
Psikometri I	Psikolojik Ölçme Aracı Geliştirme-Uyarlama	Madde Tepki Kuramları II
Psikometri II	Ölçekleme Teknikleri	Madde Tepki Kuramları III
Araştırma Teknikleri	Araştırma Etiği	Çok Değişkenli Analiz ve Uygulamaları
Madde Tepki Kuramı I		Personel Seçme ve Değerlendirme
Madde Tepki Kuramı II		Ölçekleme
İleri İstatistik Uygulamaları		Test ve Ölçek Geliştirme
Tez Semineri		Eğitim Dizgeleri ve Program Değerlendirme

KAYNAKLAR

- Altunya, N. “Yok Edilen Gazi Eğitim Enstitüsü.” İnternette.
- Akyüz, Y.. (2011). **Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.
- Baykul, Y., “Ders Geçme ve Kredi Düzeni Denemesinin Değerlendirilmesi.” *Meslekî ve Teknik Eğitim Dergisi*.” 1979, 320, 37.
- Baykul, Y., Kelecioğlu, H., Gelbal, S.. **Ders Geçme ve Kredi Düzeni Araştırması**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Cohen, R. J.; Montegue, P.; Nathanson, J. S. ve Swerdlik, M. E. (1988). **Psychological Testing**: California: Mayfeld Publishing Company.
- Çetinkaya, A. A.. “Osmanlı İmparatorluğu’nun “Saray Okulu” Enderun.” bacetink@cumhuriyet.edu.tr.
- Dilaver, H. “İdadilere Öğretmen Alımı ve Orijinal Bir Sınav Belgesi”. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/7.html>.
- Doğan, İ.. (2010). **Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kurumlar, Kişiler ve Söylemler**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dökmen, Ü.. (1992). **Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi**. ÖSYM Yayınları 1992-5. Ankara.
- Şanal, M. “Osmanlı Medreselerinde Eğitim.” **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı : 14 Yıl : 2003/1 (149-168 s.)
- Kutlu, Ö., “Cumhuriyetin 80. Yılında: Ölçme ve Değerlendirme.” *Millî Eğitim Dergisi*. Sayı 160. Ankara 2003.
- M.E.B., Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Geliştirme Çalışmaları, I: Ölçme ve Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1990.
- M.E.B., (1971). VI. Millî Eğitim Şûrası. Esaslar, Raporlar, Kararlar, Millî Eğitim Basımevi. İstanbul 1971.
- M.E.B., (1971). VIII. Millî Eğitim Şûrası. Esaslar, Raporlar, Kararlar, Millî Eğitim Basımevi. İstanbul.
- M.E.B., (1975). IX. Millî Eğitim Şûrası. 24 Haziran - 4 Temmuz 1974. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul.
- M.E.B.. “Tebliğler Dergisi”, Sayı: 242, 1974.
- Nartgün, Z.. Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Ölçme ve Değerlendirme. (Ed: Muhsin Hesapçioğlu). **Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi**. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara, 2006.
- Ortaylı, İ. www.enderun.org/enderun_mektebi
- Öner, N. (1994) **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. Bir Başvuru Kaynağı**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Özguven, E.. (1972). Türkiye’de Üniversiteye Giriş İle İlgili Uygulamalar. **Araştırma: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, X. Cilt, 179-198.
- Özguven, E. (1994). **Psikolojik Testler**. Yeni Doğu Matbaası. Ankara.
- Resmî Gazete. “Millî Eğitim Temel Kanunu”. 24 6. 1973, Sayı: 14574

Resmî Gazete. 18.12.2005, Sayı: 25624

Resmî Gazete. 19.10.2005, Sayı: 25971

Sakaoğlu, N. (1991). **Osmanlı Eğitim Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Sakaoğlu, N. (2003). **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 33 .

Taşer, S. "Cumhuriyet Döneminde Ün,versite Eğitiminin Yeniden Düzenlenmesi-1933 Üniversite Reformu ve Getirdikleri" www.belgeler.com

Unan, F. www.yunus.hacettepe.edu.tr